

DOR DÜZENİ

KAYNAKÇA

Vitruvius, *Mimarlık Üzerine On Kitap*, IV, 2.

E.-L. Schwandner, *Der ältere Porostempel der Aphaia auf Aegina* (Berlin 1985)
S. 117 ff.

N. Weickenmeier, *Theorienbildung zur Genese des Triglyphon* (Dissertation,
Technische Hochschule Darmstadt 1985)

H. Knell, *Architektur der Griechen: Grundzüge* (Darmstadt 1988)

W. Müller-Wiener, *Griechisches Bauwesen in der Antike* (München 1988).

D. Mertens, *Der alte Heratempel in Paestum und die archaische Baukunst in Unteritalien* (1993) S. 103ff.

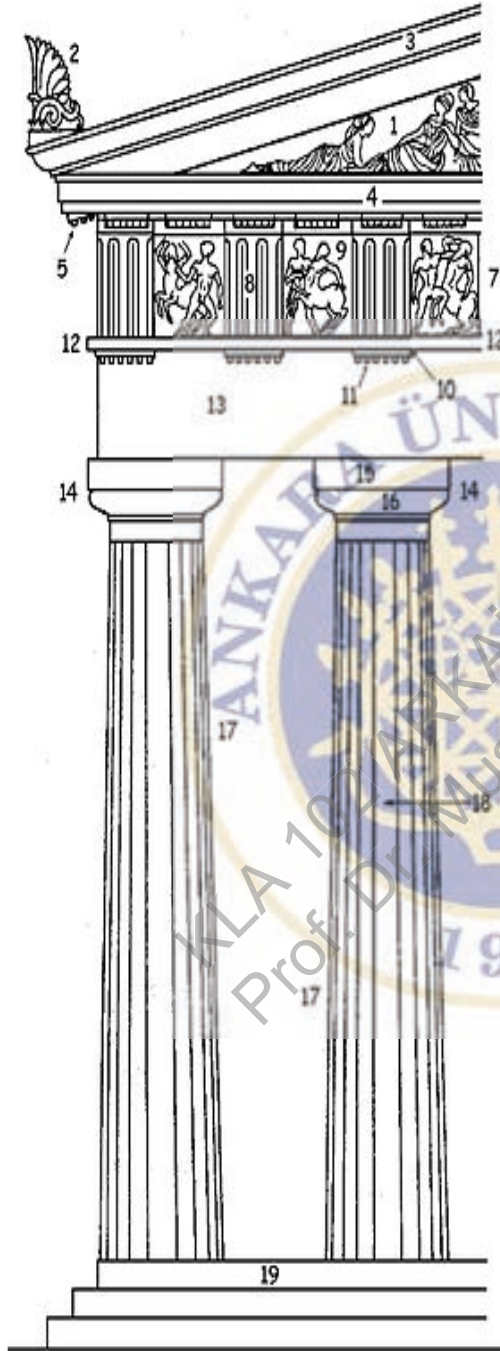
G.Gruben, *Die Tempel der Griechen* (München 2001).

E.-W. Osthues, *Studien zum dorischen Eckkonflikt*, Jdl 120, 2005.

C. Höcker, Metzler Lexikon antiker Architektur (2008).

K. Kissas, *Archaischer Architektur der Athener Akropolis* (2008)

D. Mertens, *Städte und Bauten der Westgriechen* (2006).

Dorik Düzen

1 Tympanon

2 Akroter

3 Sima

4 Geison

5 Mutulus

7 Triglyph-Metop Frizi

8 Triglyph

9 Metop

10 Regula

11 Guttae

12 Taenia

13 Arşitrav

14 Başlık

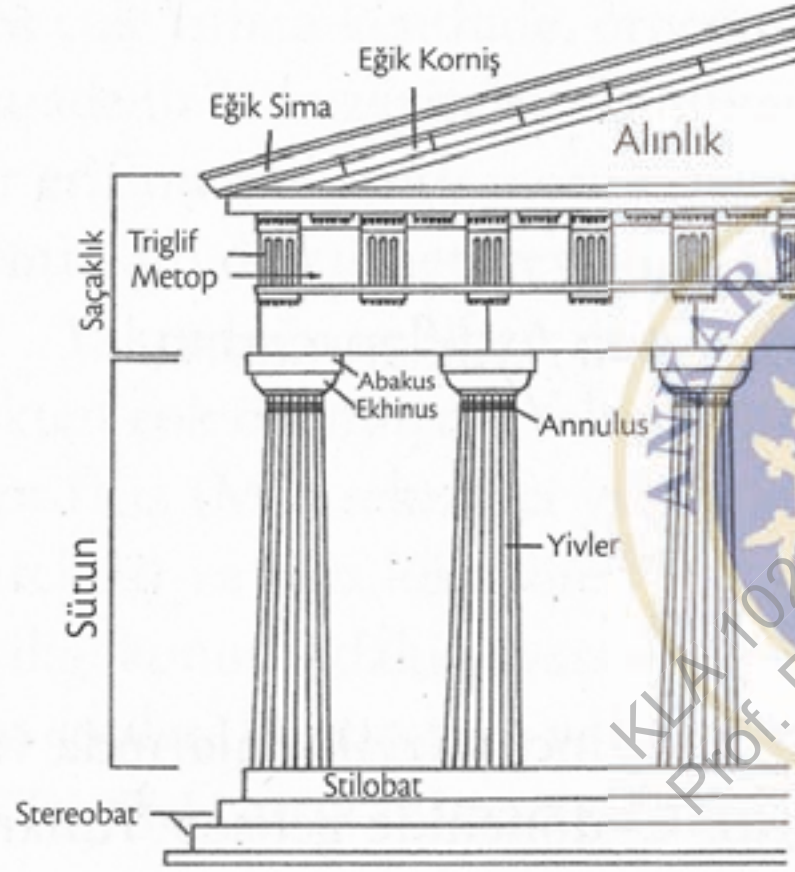
15 Abakus

16 Ekhinus

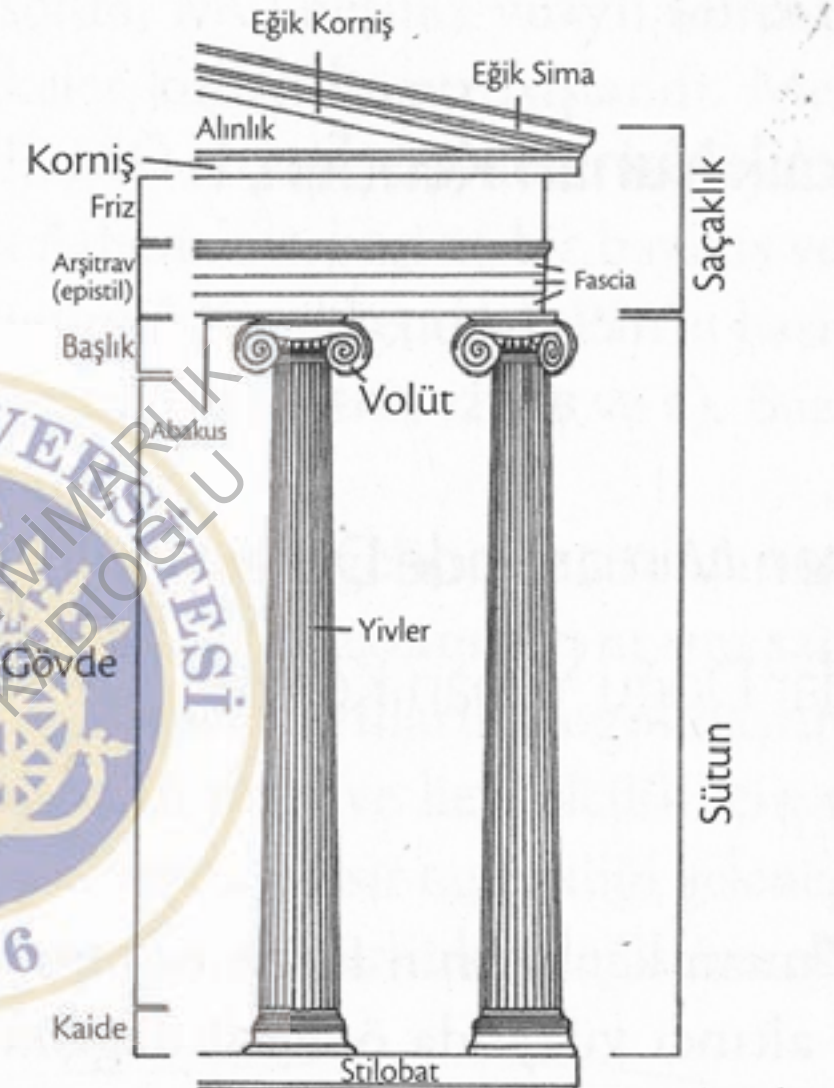
17 Sütun Gövdesi

18 Yivler ile Setler

19 Stylobat

DOR DÜZENİ

ION DÜZENİ

ŞEKİL 13.1 Dor ve İon düzenlerinde cephelerin kilit öğeleri.

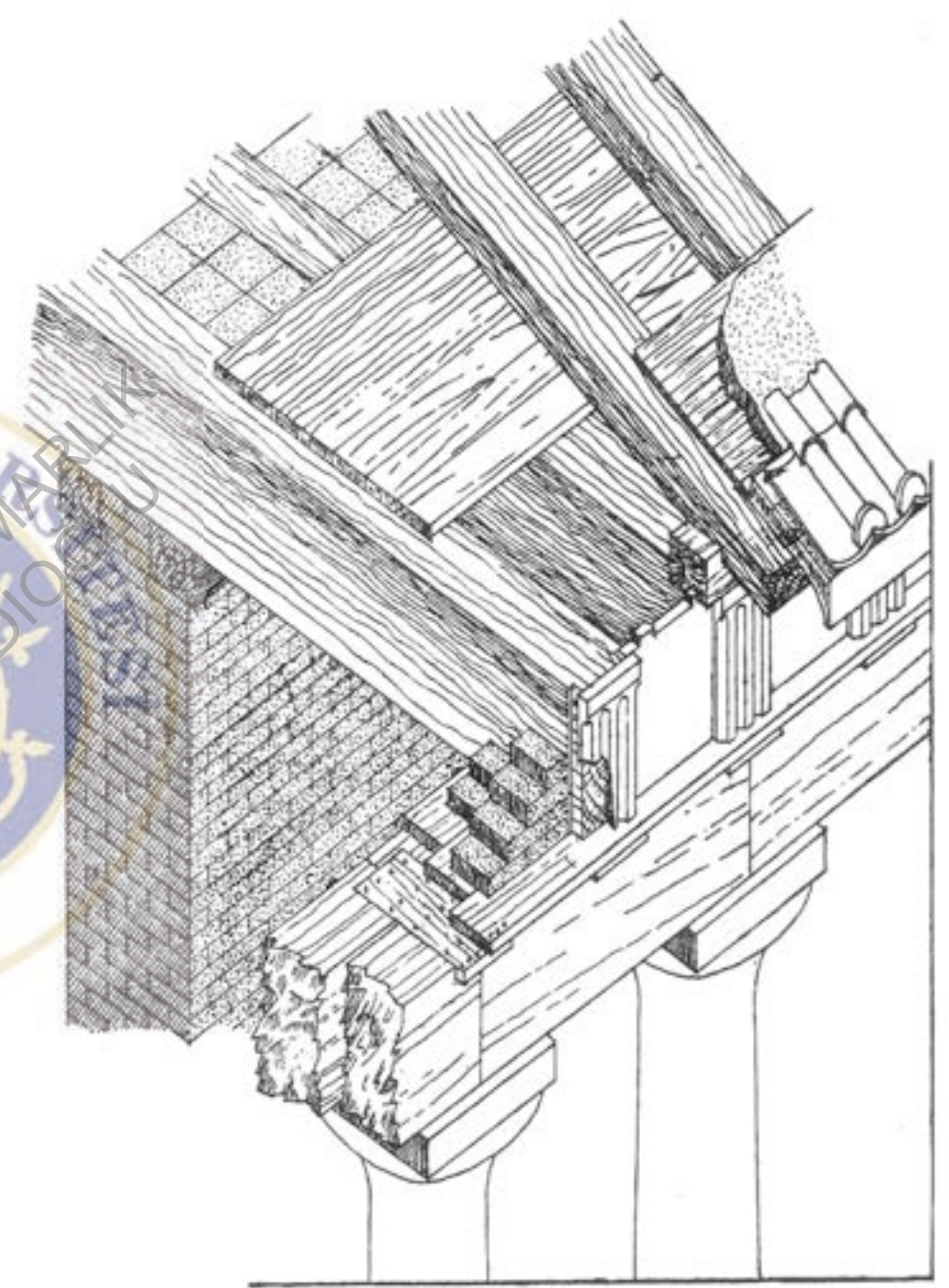
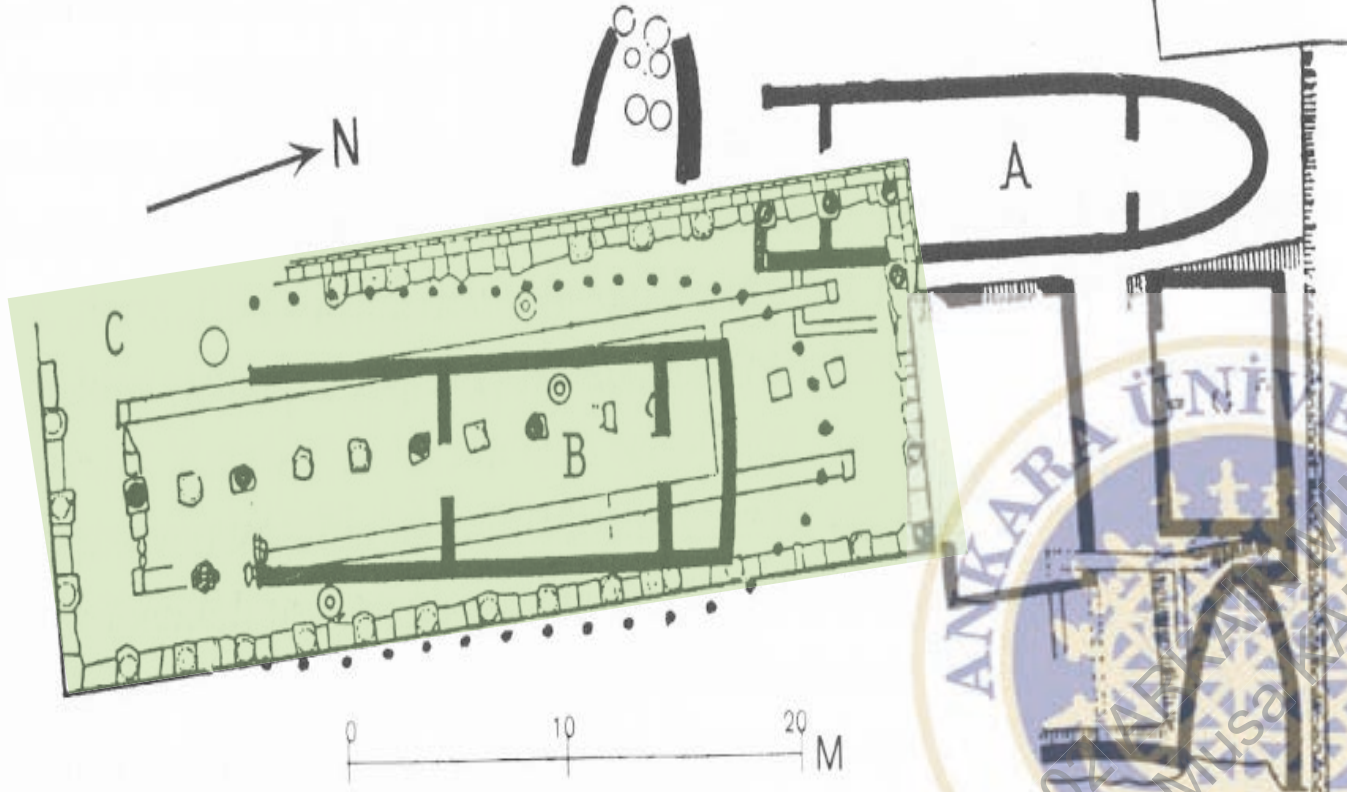
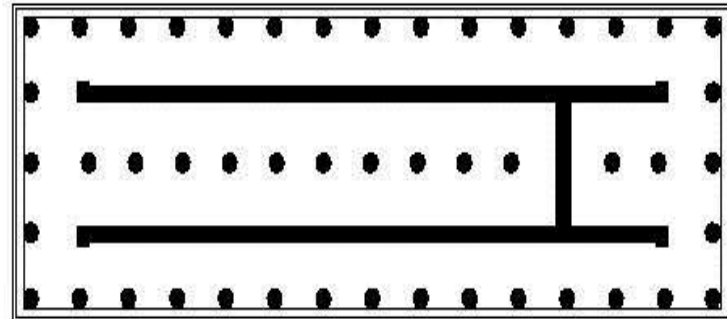
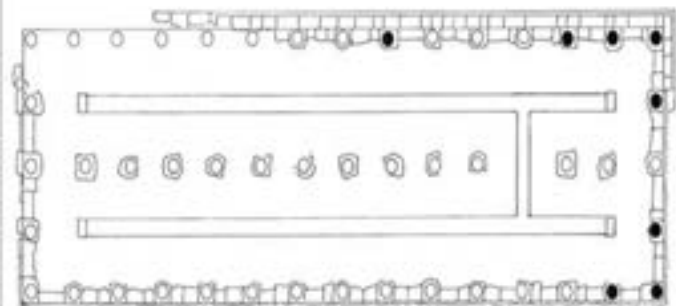

FIG. 20.—CONJECTURAL RESTORATION OF PROTO-DORIC ENTABLATURE.

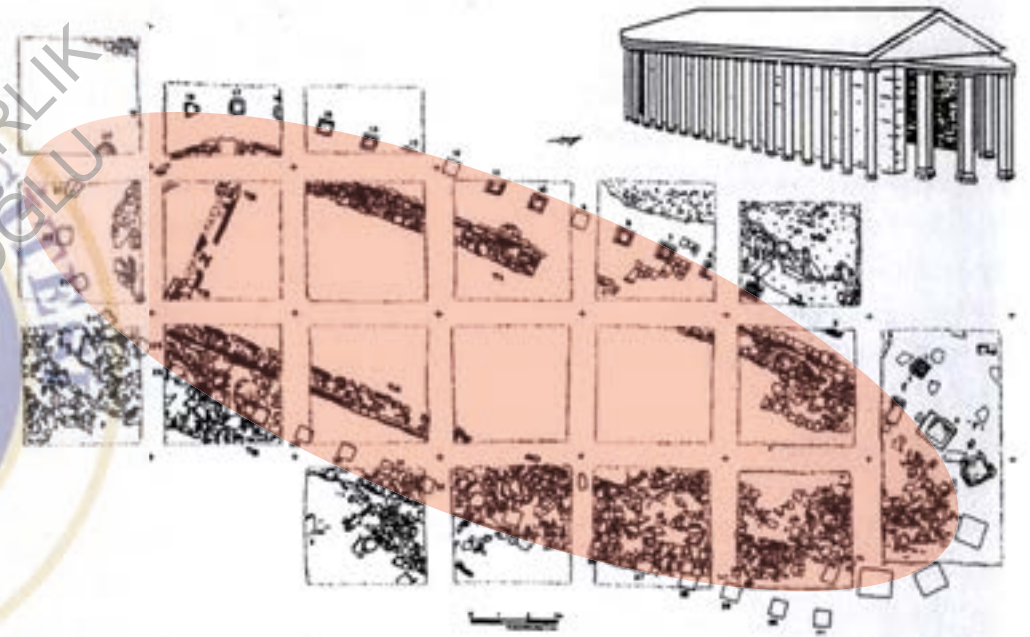
Thermum, Apollon-Kutsal Alanı, Tapınak C (MÖ 625)

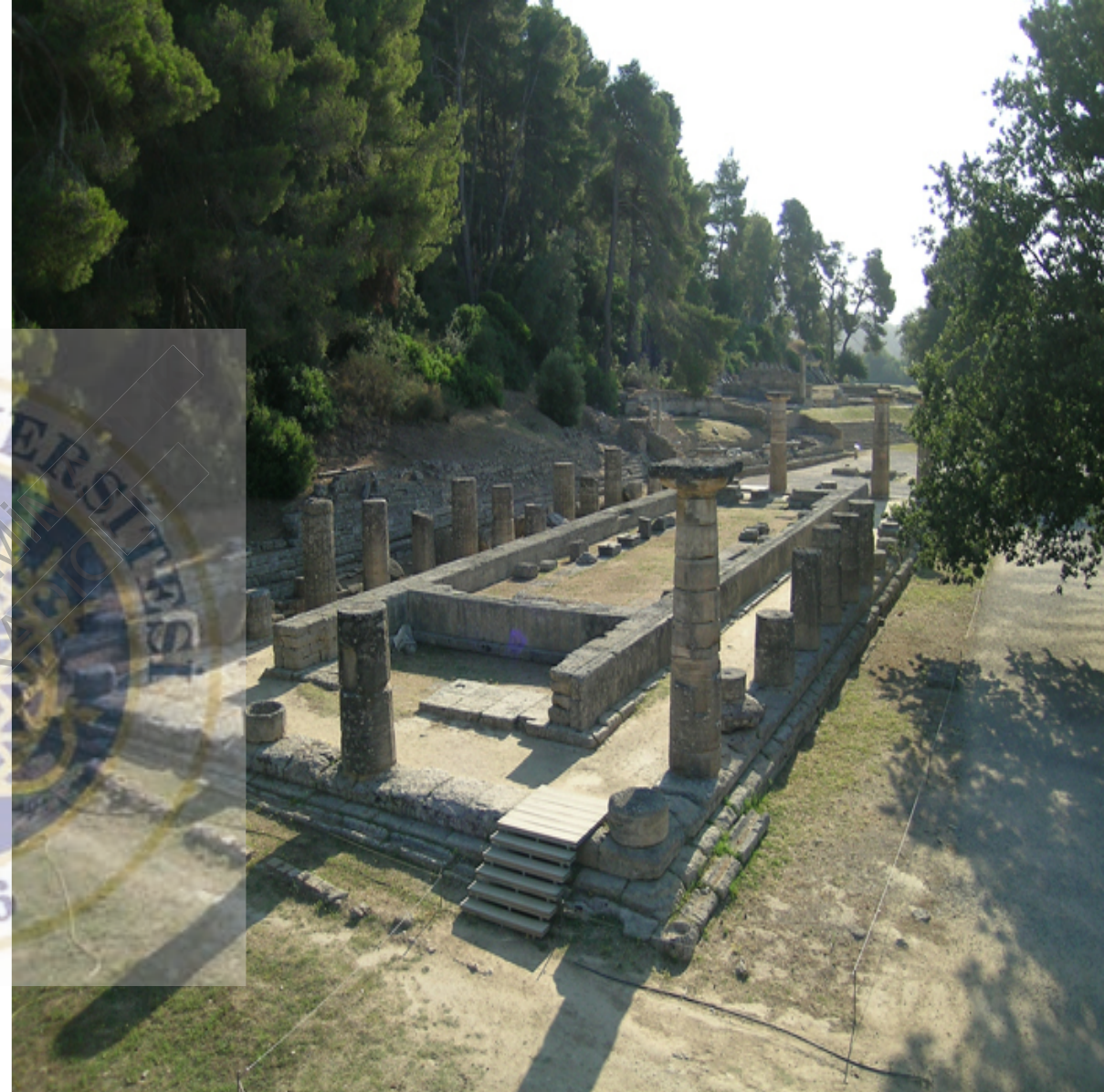
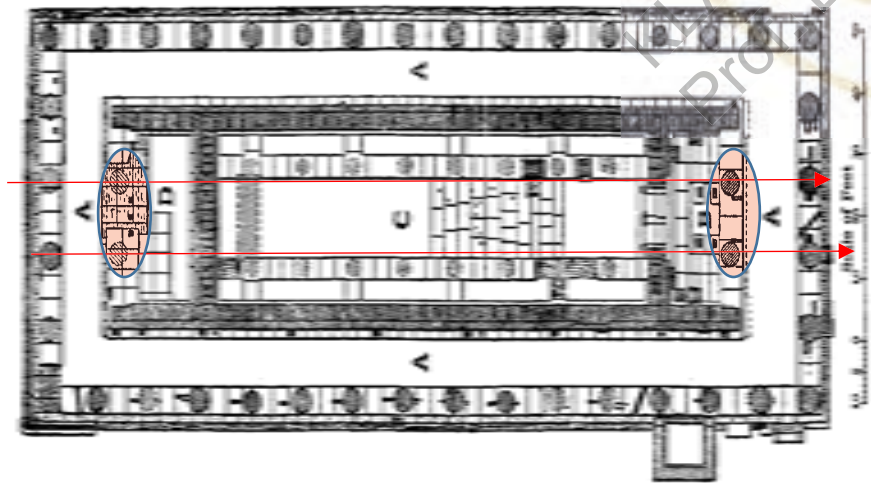
19 Thermos, Apollon-Heiligtum. Megaron A sowie Tempel B und C. Grundriß
(1:600)

Mazaraki Artemis Tapınağı (MÖ 7.-6. yy)

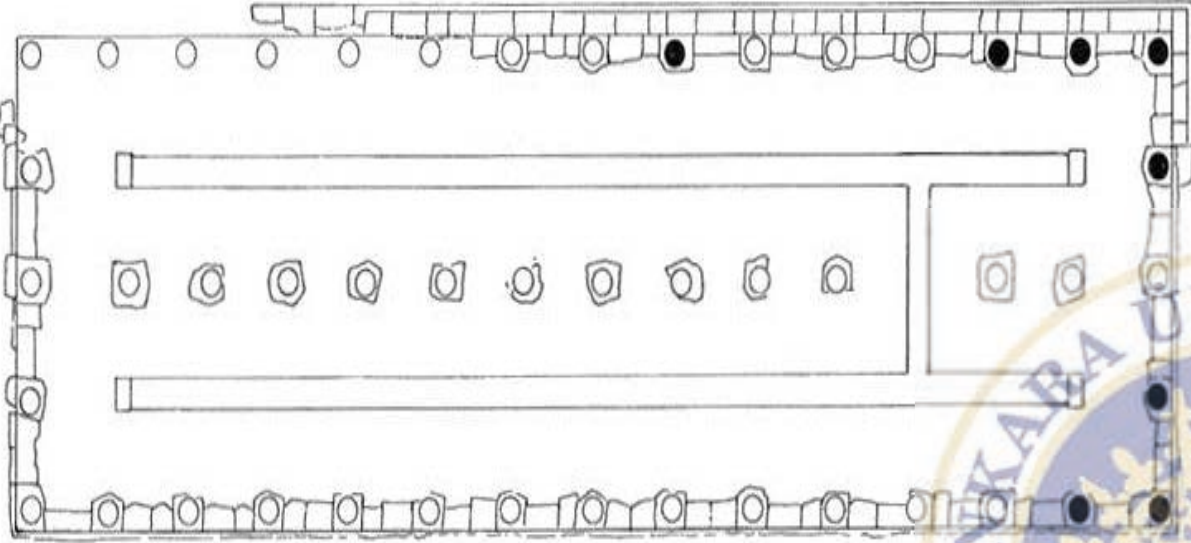
22 Mazaraki, Artemis-Tempel, 7.-6. Jh. Grundriß und Rekonstruktion (M. Petropoulos)

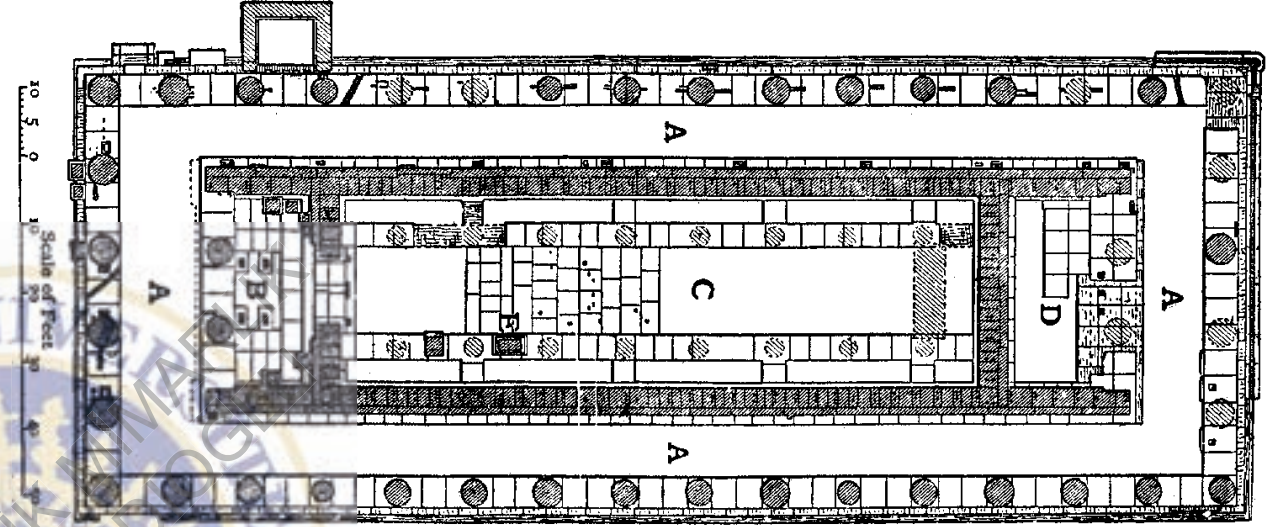
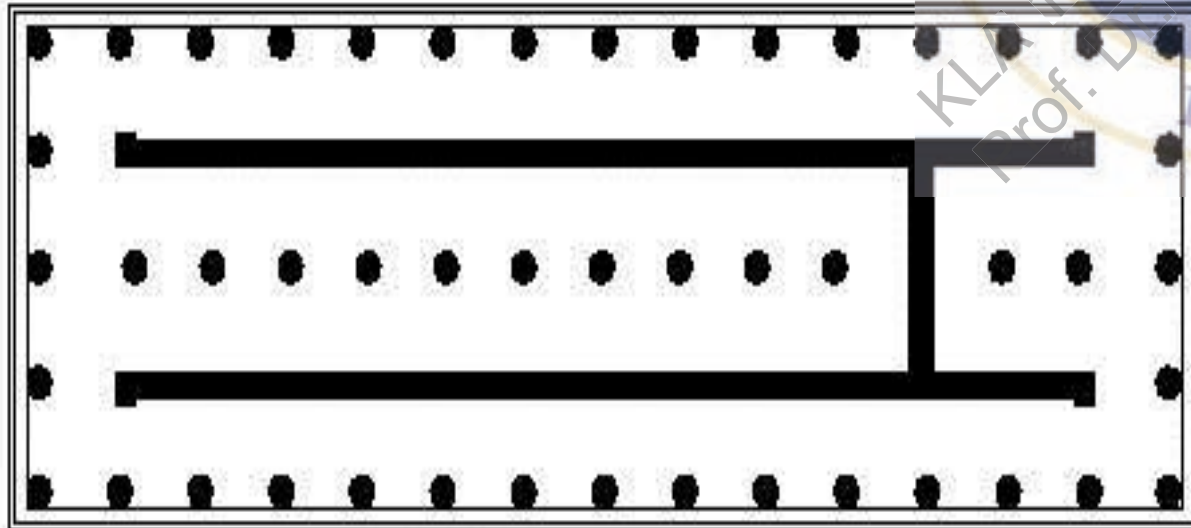
OLYMPIA Hera Tapınağı Planı (MÖ 590)
(A = Peristyl; B = Pronaos; C = Naos; D = Ophisthodomos)

0 10 20 m

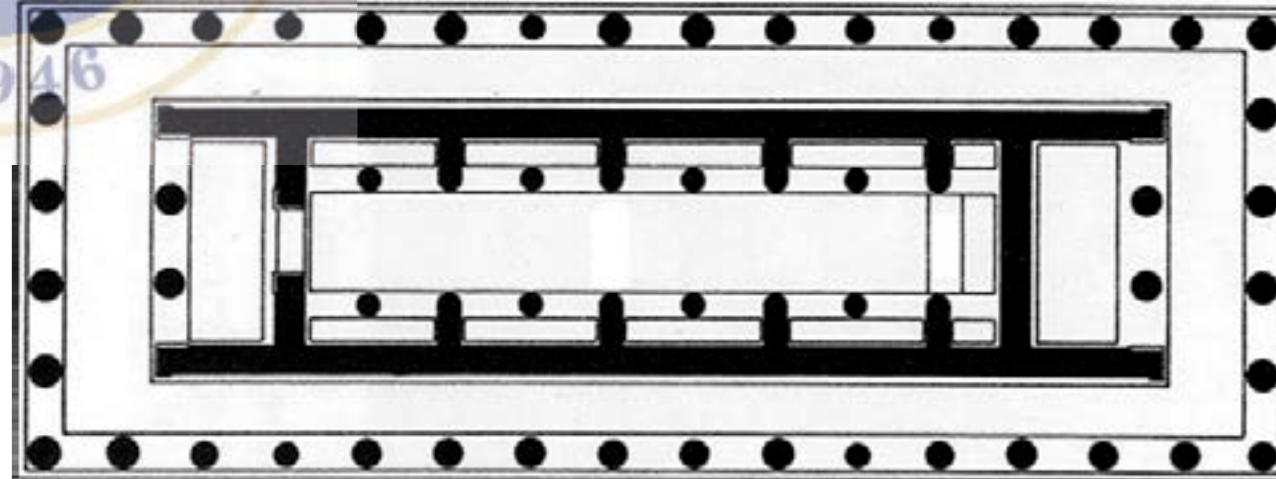
N

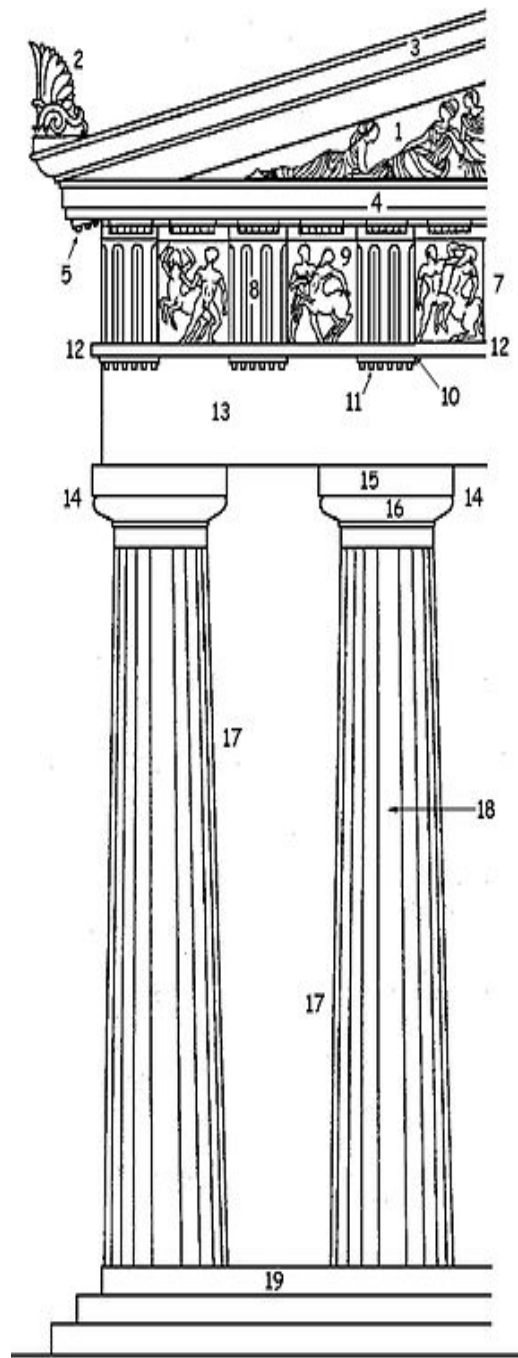

Thermos Apollon Tapınağı C (MÖ 625)

Olympia, Heraion (MÖ 590)

Dorik Düzen

1 Tympanon

2 Akroter

3 Sima

4 Geison

5 Mutulus

7 Triglyph-Metop

Frizi

8 Triglyph

9 Metop

10 Regula

11 Guttae

12 Taenia

13 Arşitrav

14 Başlık

15 Abakus

16 Ekhinus

17 Sütun Gövdesi

18 Yivler ile Setler

19 Stylobat

ALT YAPI:

Euthynteria: Antik Grek tapınak mimarisinde stereobat'ın altında, toprak seviyesinde ancak görülmeyen düzleme tabakası.

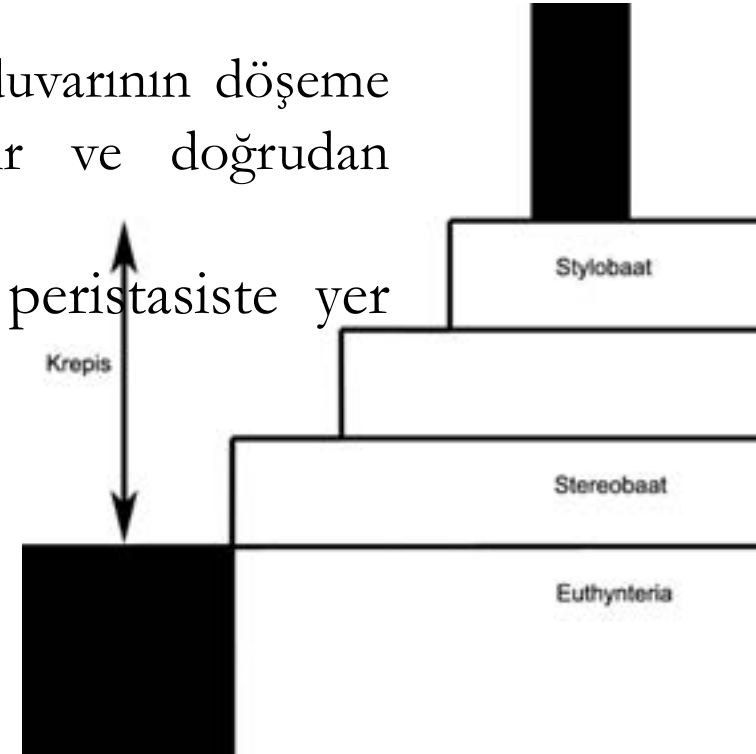
Stereobat: Euthynteria üzerine oturan krepis'in ilk basamağıdır.

Krepis: Euthynteria'nın üzerindeki basamaklardır.

Krepidoma: Tapınağın oturduğu platformun çevresindeki basamaklı bölüm.

Stylobat: Sütunların ve cella duvarının döşeme yüzeyidir. Sütunlar kaidesizdir ve doğrudan stylobat üzerine yerleşir.

Pteroma: Cella duvarı ile peristasiste yer alan sütunlar arasında kalan bölüm (gezinti alanı)

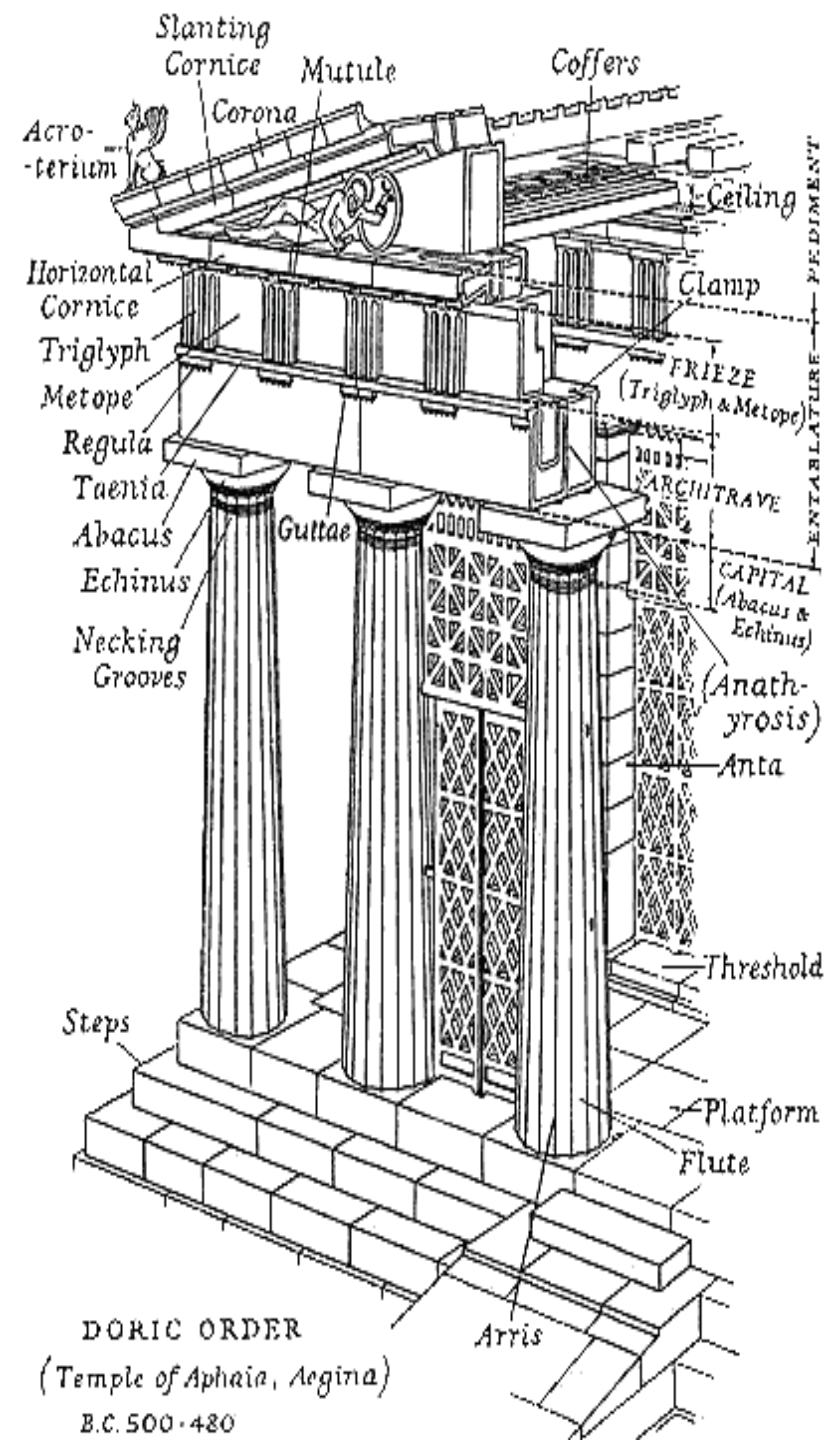
DOR DÜZENİNİN ANA UNSURLARI

Toikhobat : Yan duvarlarda bulunan ve topuk, kaide veya süpürgelik gibi bir vazife gören kısımdır.

Orthostad : Duvarın en alt sırasında yer alan büyük bloklardan oluşan sıradır. Orthostad sırası ve duvar blokları arasında yer alan çıkıntılı sıraya ise orthostad tacı denilir.

Anta duvarları : Yapının pronaos ve opisthodomus'unda bulunan ve çıkıntılı bir şekilde bir tarafa bağlanmadan biten duvarlardır.

Aigina Aphaia tapınağında iç sütun dizileri iki katlıdır, çünkü kırma çatı yüksekliğini bu ikinci sütun dizisi taşımaktadır. Böylece tapınakta, içeride iki tip, yanda ve anta arasında birer tip olmak üzere toplam dört tip sütun bulunmaktadır.

SÜTUN

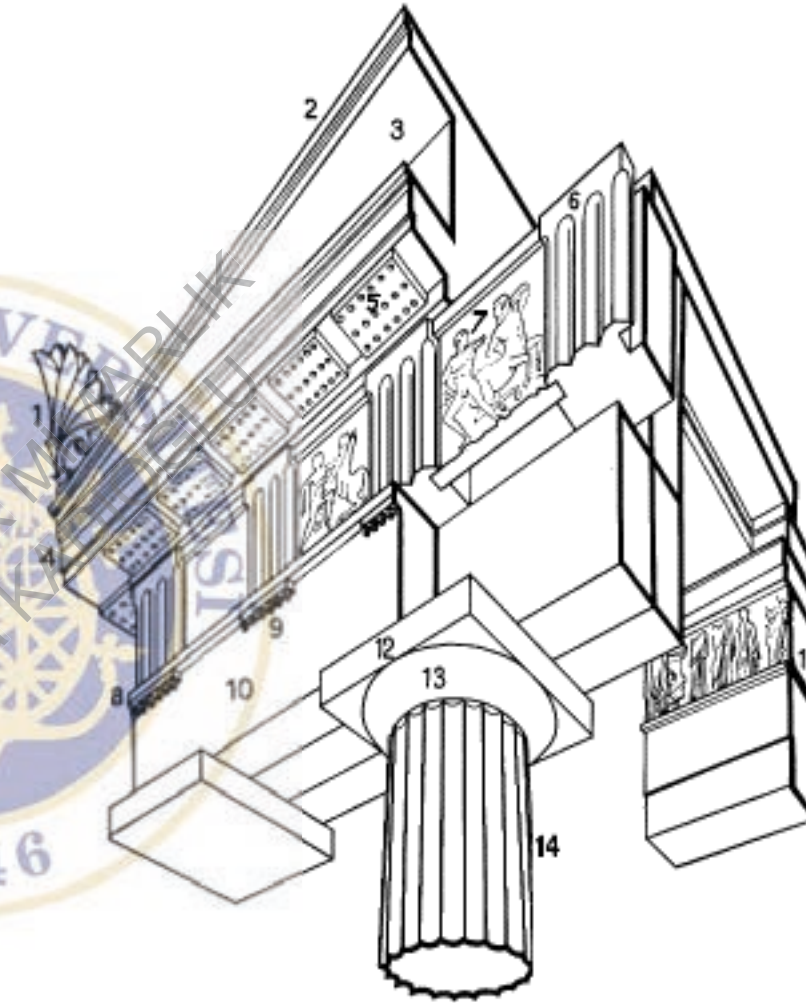
Sütun Gövdesi: Sütun gövdesi, tamburların üst üste konmasıyla oluşur. Sütun gövdeleri aşağıdan yukarıya doğru incelerek yükselir. Sütun yüksekliği sütun alt çapının katlarına bağlıdır.

Set: Sütündaki yivler birbirlerine dar açı ile birleşerek bıçak ağzı gibi bir sırt oluştururlar. Buna set denir. Yivlerin sayısı dönemden döneme değişebilir (16-18).

Yiv: Sütun gövdesindeki setler arasında kalan boşluklardır. Genellikle yivlerin sayısı 20'dir.

Entasis: Sütun gövdesinin orta kısmında optik yanılsamanın düzeltilmesi için oluşturulan şişkinliktir (Esas olarak Arkaik Dönem'de görülür. Klasik Dönem'de az, Hellenistik Dönem'de ise hiç yoktur).

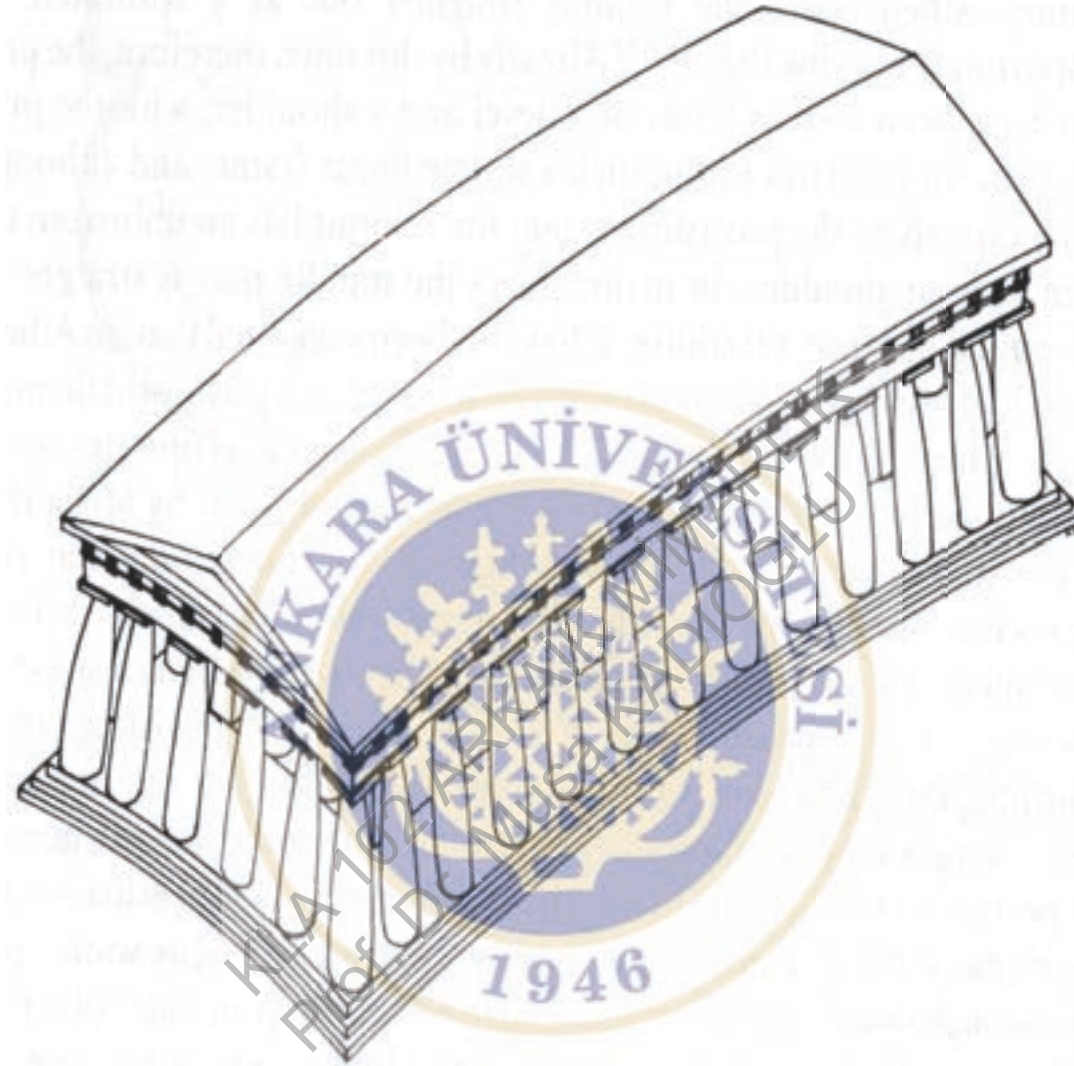
Kurvatur: Yatay elemanların göz yanılgısı yaratmasını engellemek için hafif eğimli olarak yapılmasıdır. Bir yay görünümünü kazandırılmaktadır.

Dakconstructie
van Dorische Tempel

1. acroterium
2. sima (daklijst)
3. timpanon
4. geison (kroonlijst)
5. mutulus (kragsteen)
6. triglief
7. metope
8. taenia (band)
9. guttae ('druppels')
10. architraaf
11. binnenfries
12. abacus (dekplaat)
13. echinus (zuilkussen)
14. zuil

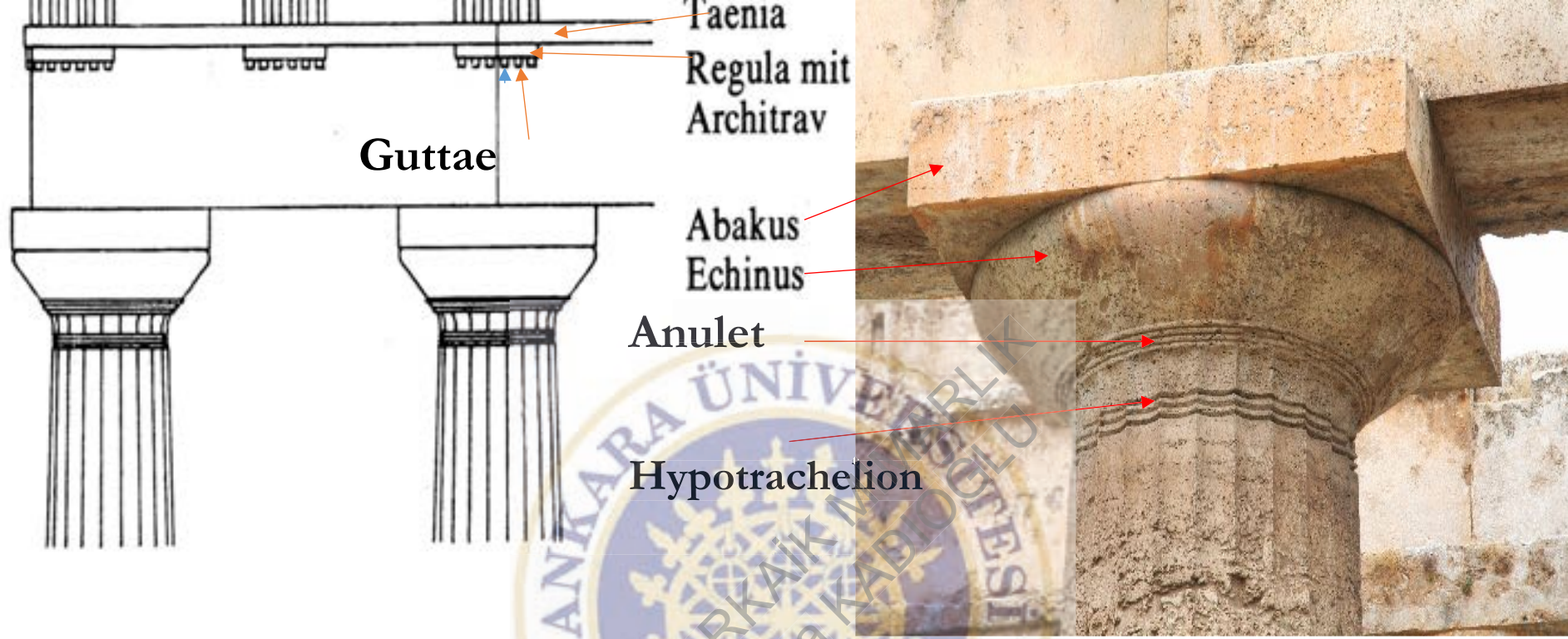
Yunan mimarisi, alınlık istisna olmak üzere yatay ve dikey elemanlardan oluşmaktadır.

- **Kurvatur** : Göz yanılgısını engellemek için yatay elemanların özellikle de stylobat'ın hafif eğimli olarak yapılmasıdır. Bir yay görünümü kazandırılmaktadır.
- **Entasis** : Optik yanılsamayı gidermek için sütunların orta kısmının hafifçe şişkin bırakılmasıdır. Özellikle Arkaik Dönem'de belirgin olarak görülür.

DORİK SÜTÜN

DORİK SÜTUNLAR VE ENTASİS

DOR BAŞLIĞI

Hypotrachelion: Sütun boynundan sütun gövdesine geçişteki birbirine paralel bilezikler/halkalar.

Anulet: Anulet veya Bilezik. Ekhinus'un sütunla birleştiği yerde bulunan ve genellikle 4 adet olan yatay çizgiye denir. Sütun boynundan başlığa geçişte başlığı, sütundan ayıran üç adet bileziğe verilen isimdir.

Ekhinus: Dorik başlıkta abaküs levhasının altında dışbükey profilli elemana verilen isimdir. Arkaik Dönem'de ekhinus yayvandır. Zamanla yayvanlığı azalarak dikleşmiştir.

Abakus: Ekhinus'un üzerinde bulunan dörtgen levhaya verilen isimdir. Üzerinde yatay taşıyıcı olan arşitrav bulunur.

ÜST YAPI

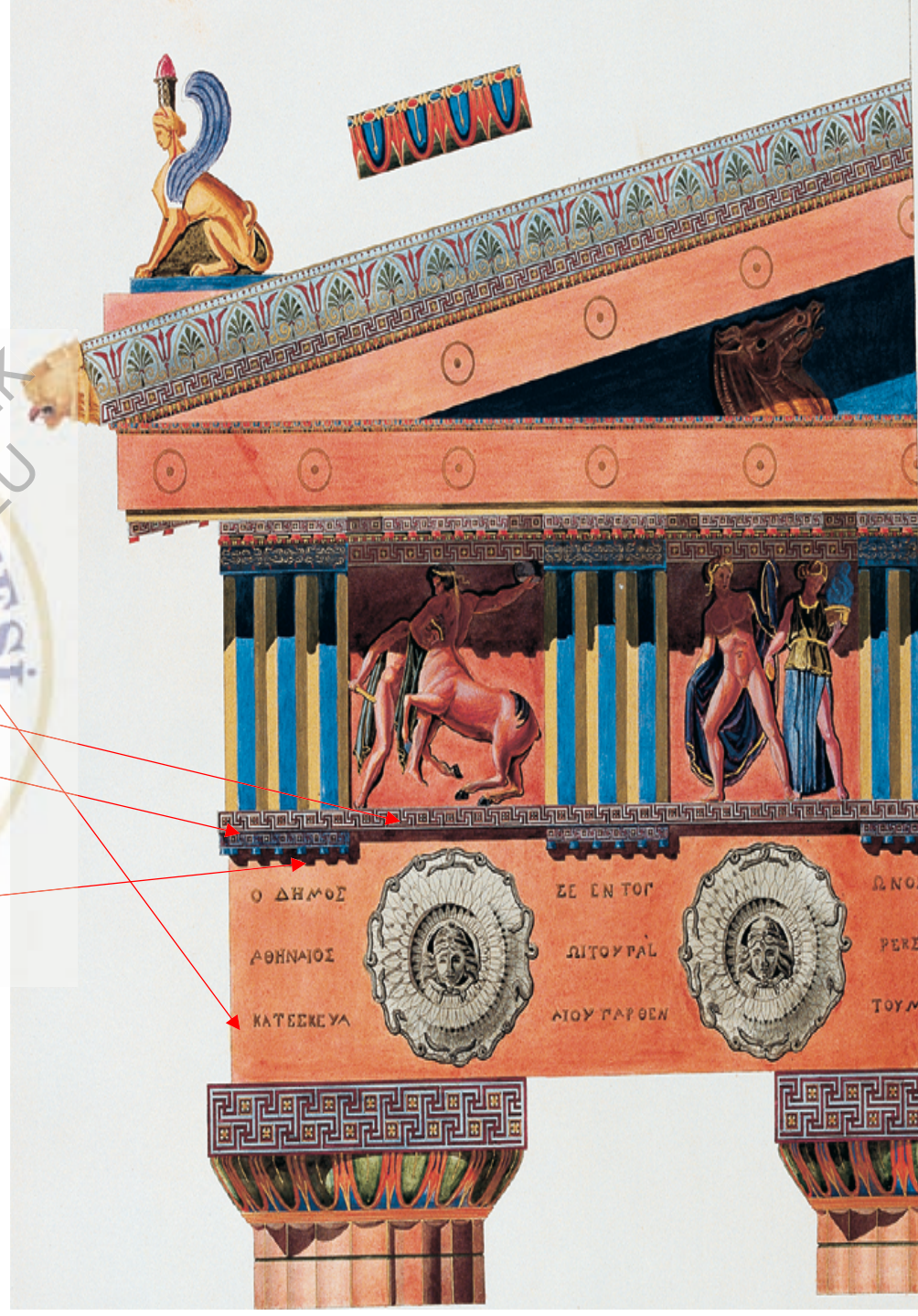
Arşitrav: Epistylon (Yun.) veya Baştaban (Tr.). Kademesiz (fascia) sütunları birbirine bağlayan başlık üzerinde yer alan yatay kiriş. Üzerinde taenia, regula ve guttae'ler yer alır.

Antithema: Arşitrav iki parçadan oluşuyorsa içteki arşitrav bloğuna verilen isimdir.

Taenia: Arşitravın üzerinde düz silmeye verilen isim. kısmı.

Regula: Taenia ile guttae arasında yer alan dikdörtgen plakalardır. Regular sadece triglyphlerin altına gelir yani komple parça değildir.

Guttae: Damlacık da denir. Taenia'ya alttan bitişik olan dikdörtgen regula'nın alt yüzünde yer alan damlacıklardır. Her regula'da 6 adet guttae bulunur. Aynı zamanda regula'yı taenia'ya bağlar. Yağmur sularının birikmesini önleyip, akmasına yardımcı olduğu içinde damlacık olarak da anılır.

GEİSON:

Mutulus: Geisonun alt yüzeyinde triglyphon'un üzerinde yer alır. Regula görünümündedir ama iki kat genişliğindedir ve Triglyph+Metop'un üstüne komple denk gelir.

Guttae: Mutulusların altında yer alan 3x6 sıra yuvarlak kesitli çıkıntıya/damlacıka verilen isimdir.

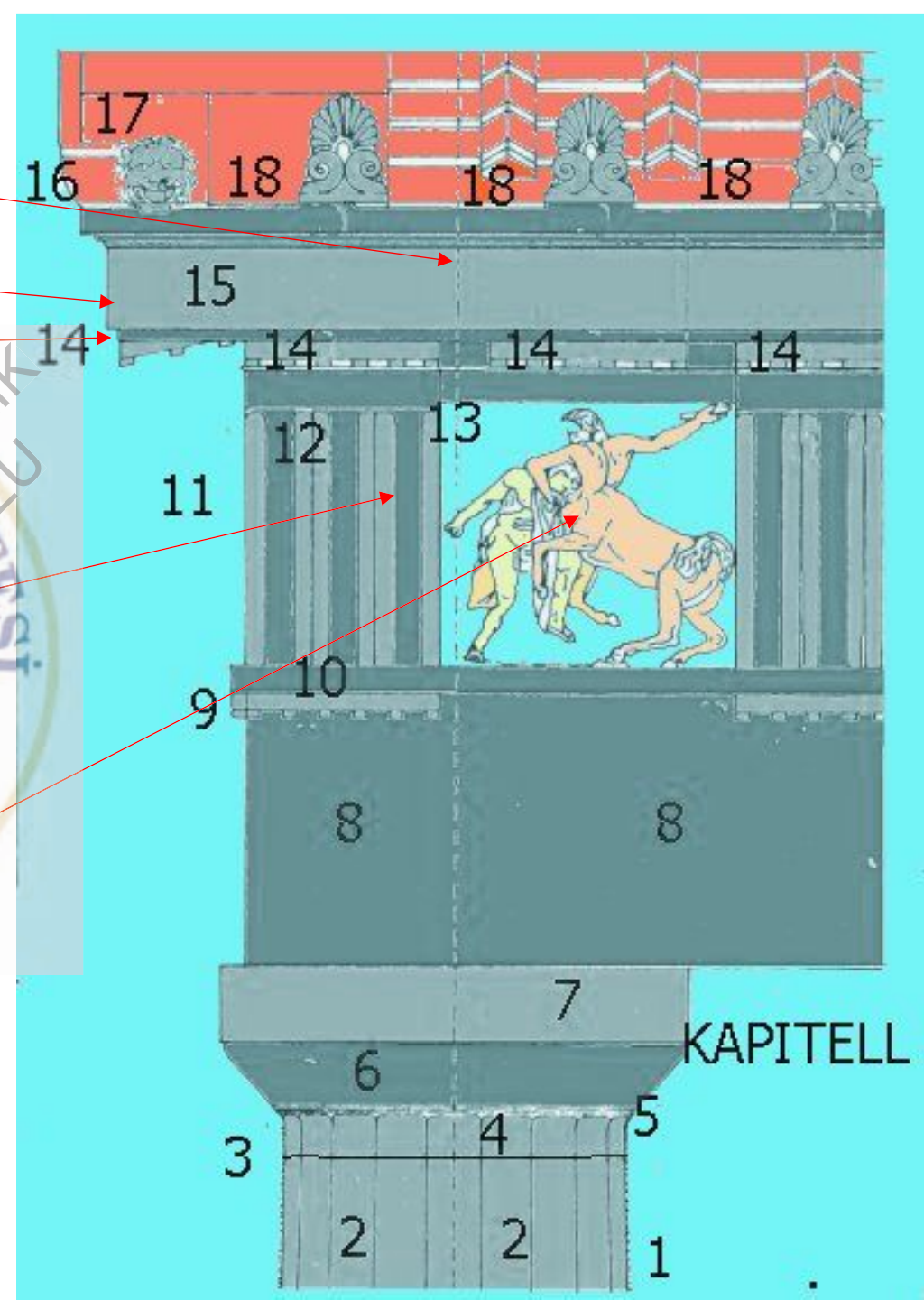
Via: Guttae'ler arasında kalana kanallara verilen isim.

TRIGLYPH-METOP FRİZİ:

Arşitravın üzerinde yer alan yatay friz kuşağı.

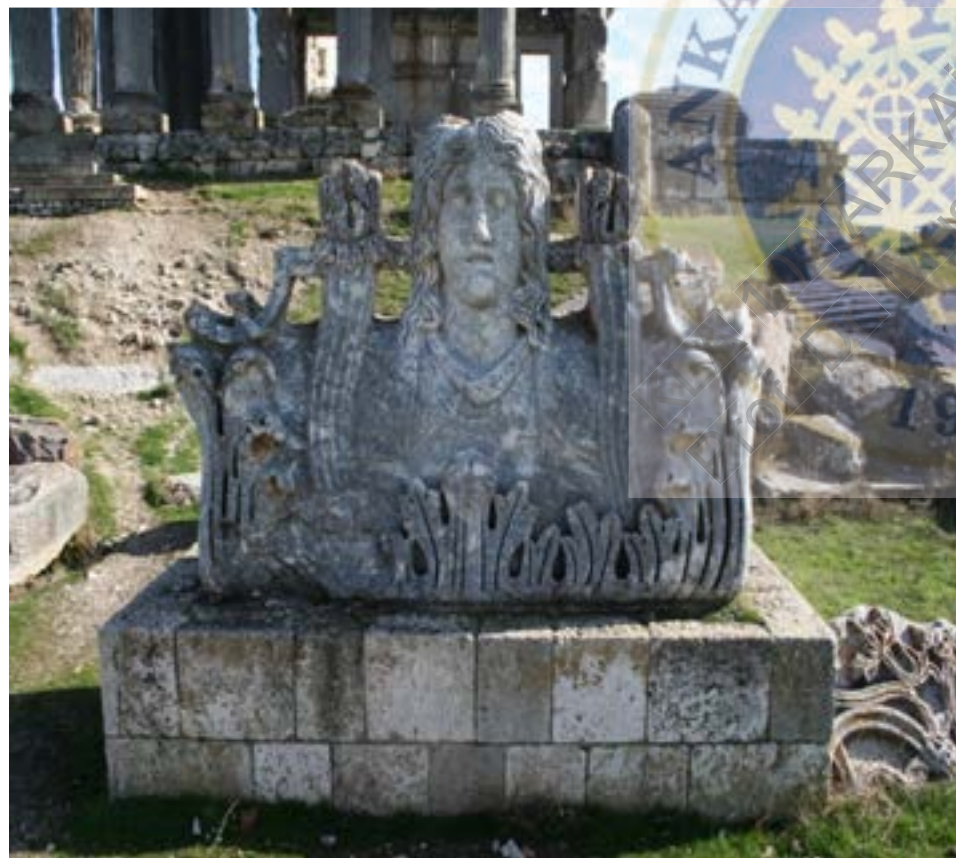
Triglyph: 3 yiv anlamına gelir. Triglyphler ortada 2 tam olukla bunların iki yanında bulunan 2 yarım oluktan oluşur. Sütun ile triglyph'lerin aksları aynı aksta yer alır. İki sütun arasına bir triglyph yer alır. Metop + Triglyph'den oluşan kısma ise "Triglyphon" adı verilir.

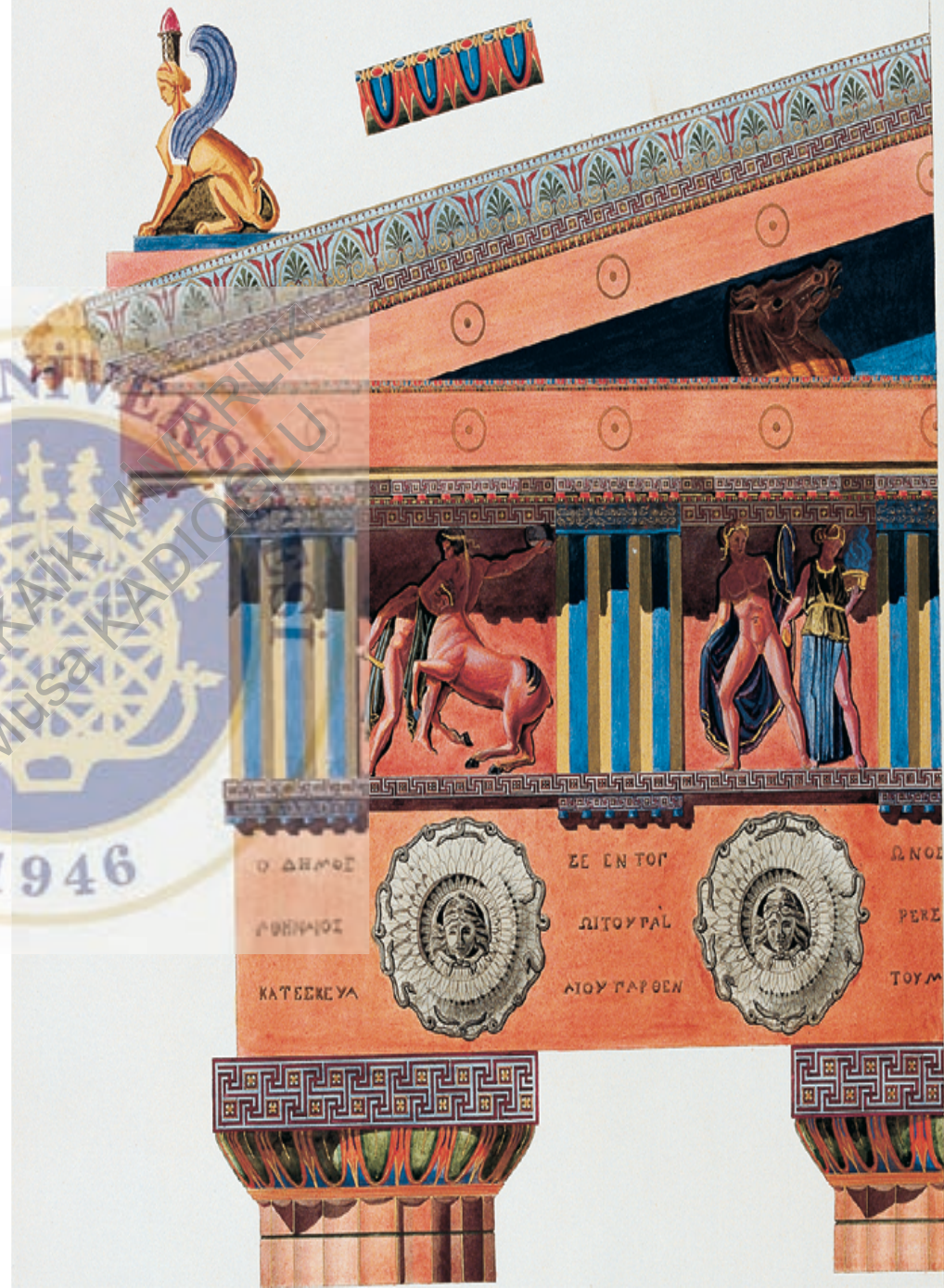
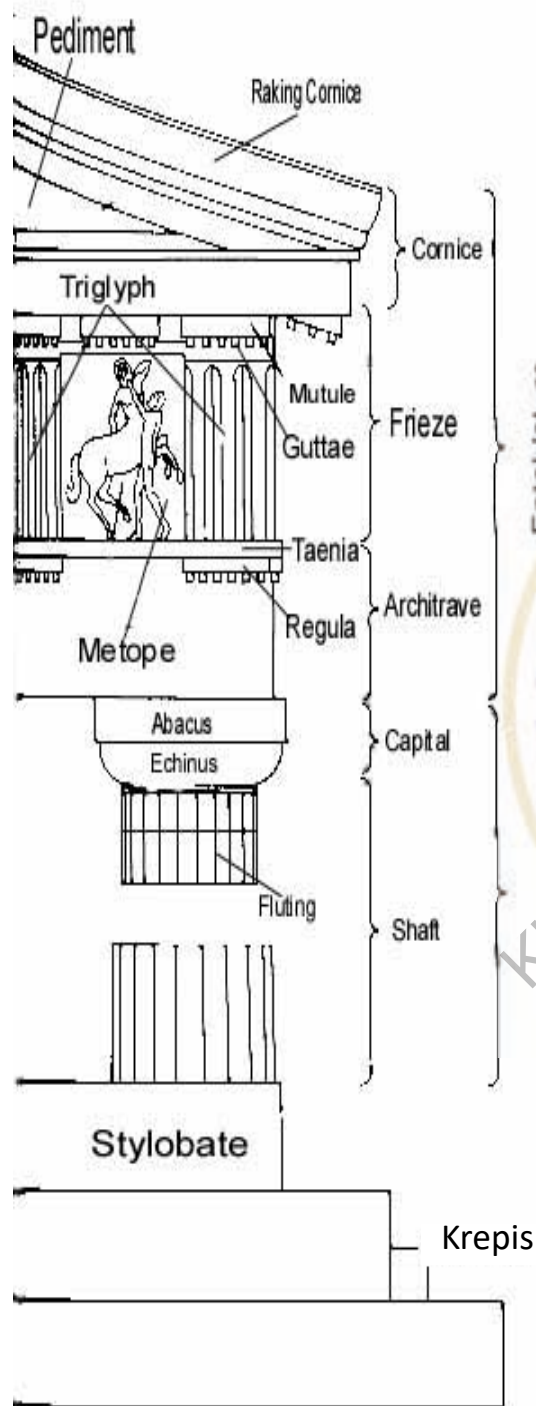
Metop: İki triglyph arasında kalan dikdörtgen levhalara metop adı verilir. Metoplar kabartmalı, kabartmasız, boyalı ya da boyasız olabilir. Boyalıysa eğer mavi ve kırmızı kullanılır.

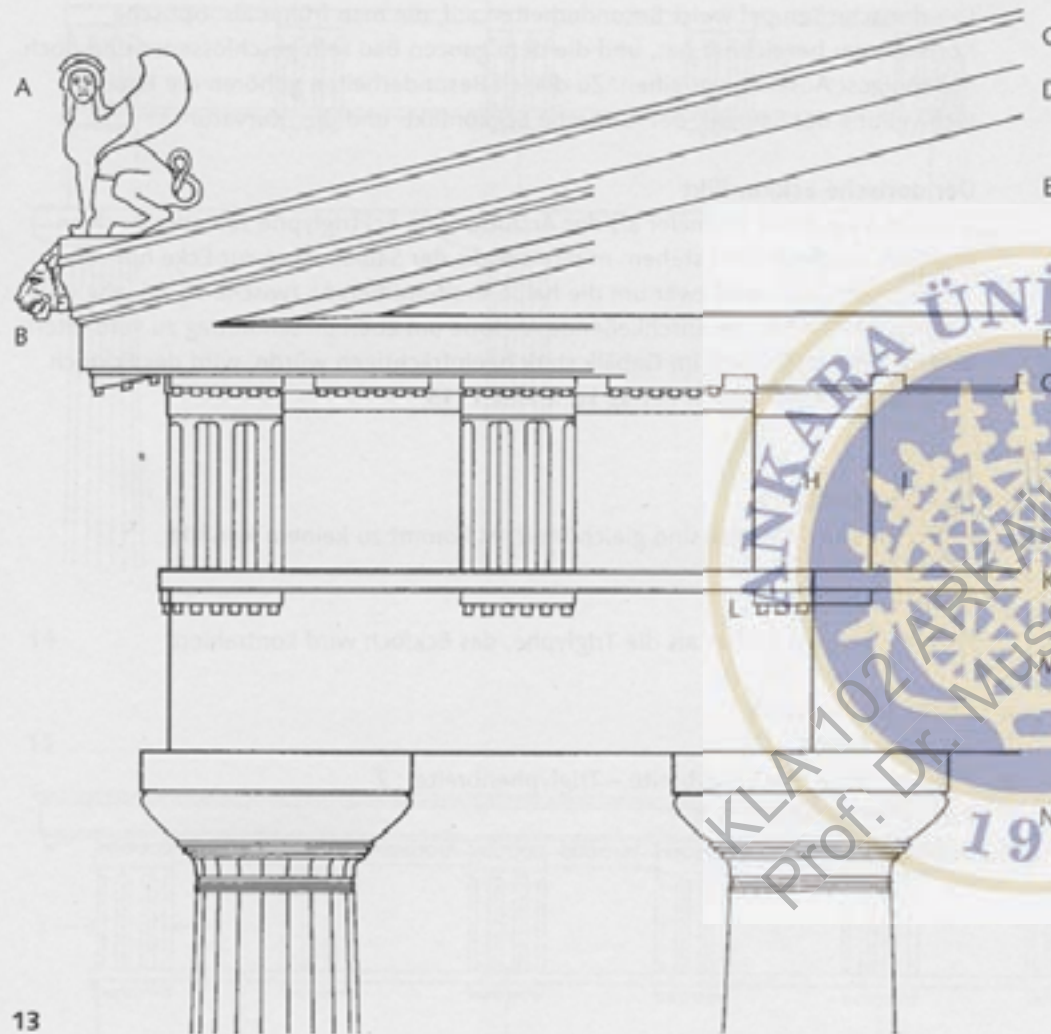

Aegina Aphaia Tapınağı'nın Batı Alınlık Figürü (Geç Arkaik Dönem) Modern Renklendirme

13

Die dorische Ordnung bildet sich auf dem griechischen Festland aus einer ursprünglichen Holzarchitektur seit dem 7. Jh. v. Chr. aus. Das Gebälk spiegelt in seiner monumentalen Form noch die frühe Holzarchitektur wieder. So kann man z. B. die Triglyphen als Stirnseiten der Deckenbalken, die Metopen als deren Zwischenräume erklären, die Guttae als Nagelköpfe.

Zum Stufenbau des dorischen Tempels s. Abb. 21, zum Kapitell s. Abb. 20.

13 Die dorische Ordnung

- A Kroter
- B Wasserspeier
- C Kraggesims
- D Simas (Traufleiste)
- E Tympanon (Giebfeld)
- F Horizontalgeison
- G Mutulus (Tropfenplatte) mit je 6 x 3 Guttae (Tropfen)
- H Gebälk
- I Triglyphe (Platte mit drei Stegen)
- K Metope
- L Tenia (Band)
- M Regula mit 6 Guttae (Tropfen)
- N Architrav (undekorierter Balken)
- O Kapitell (s. Abb. 20)

Literatur

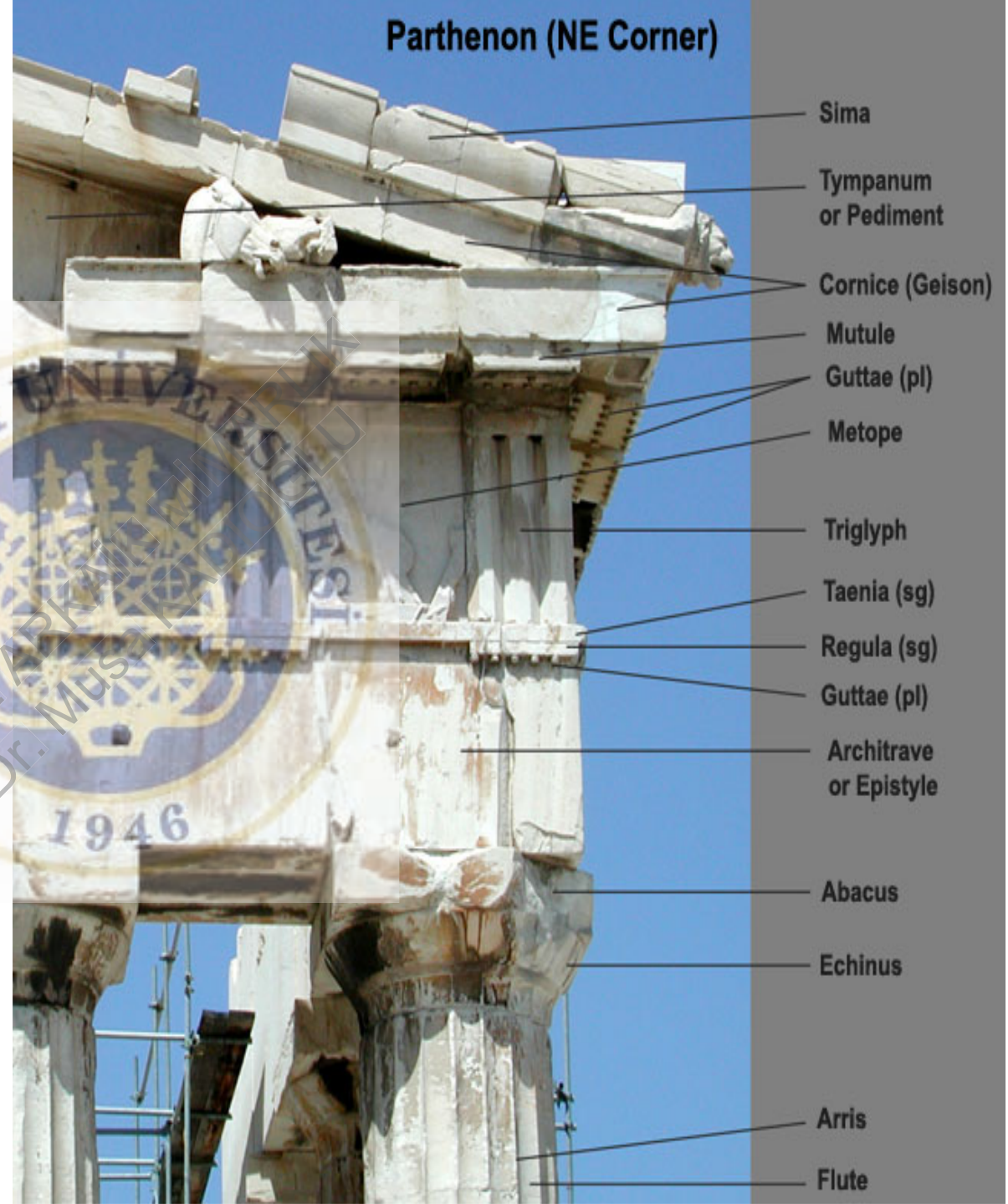
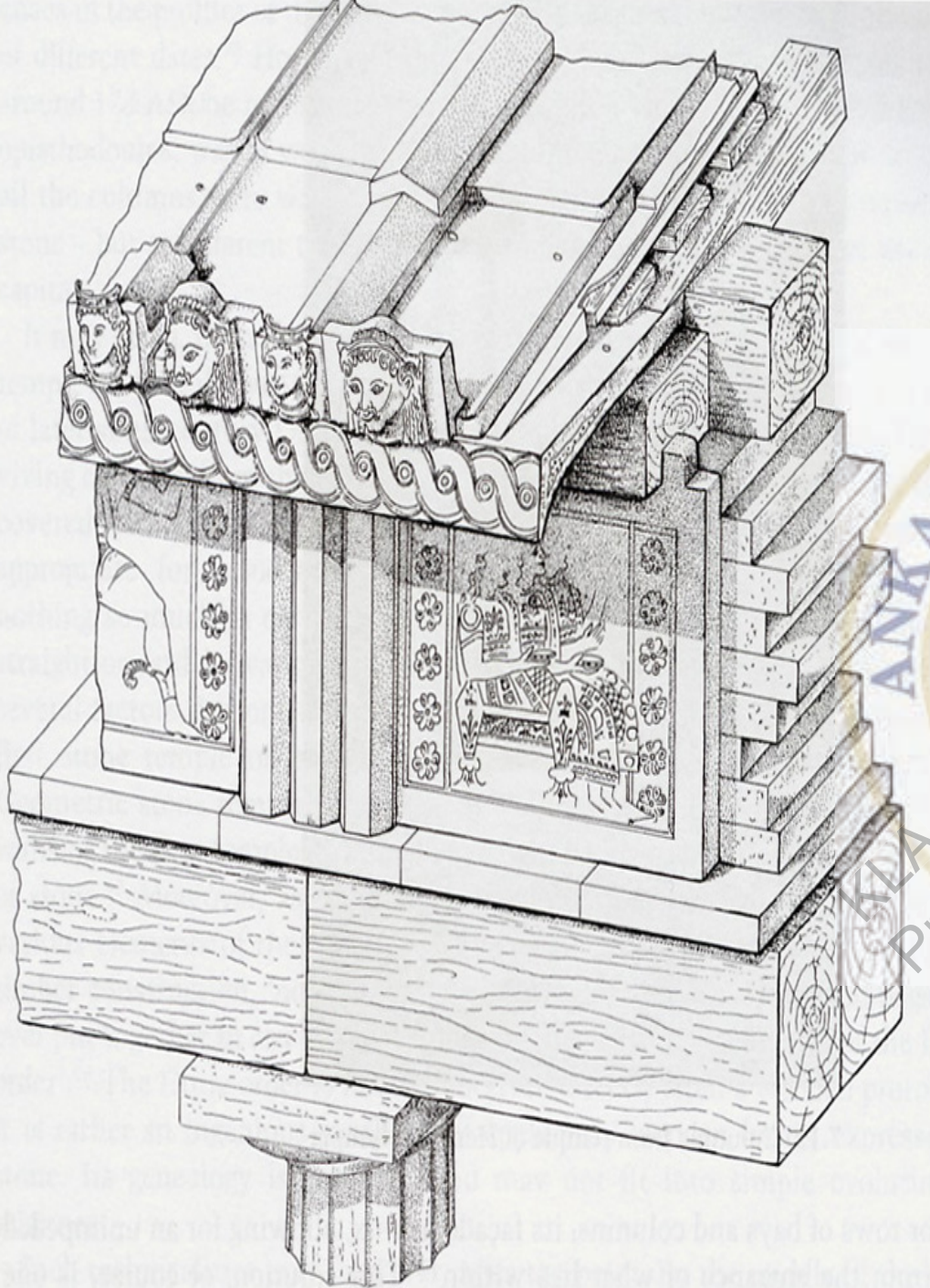
Vitruv IV 3

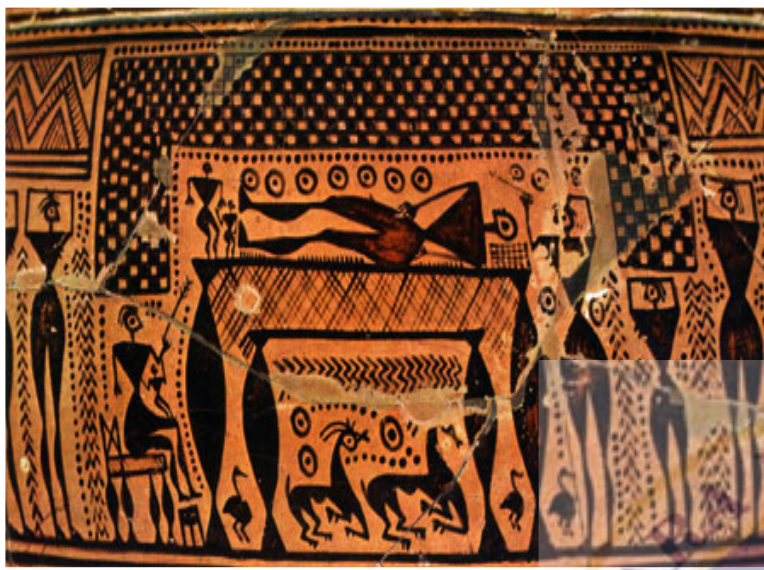
A. von Gerkan, Die Herkunft des dorischen Gebälks, Jdl 63/84, 1948/49, 1 ff.

B. Wesenberg, Beiträge zur Rekonstruktion griechischer Architektur nach literarischen Quellen, 9. Beih. AM (1983)

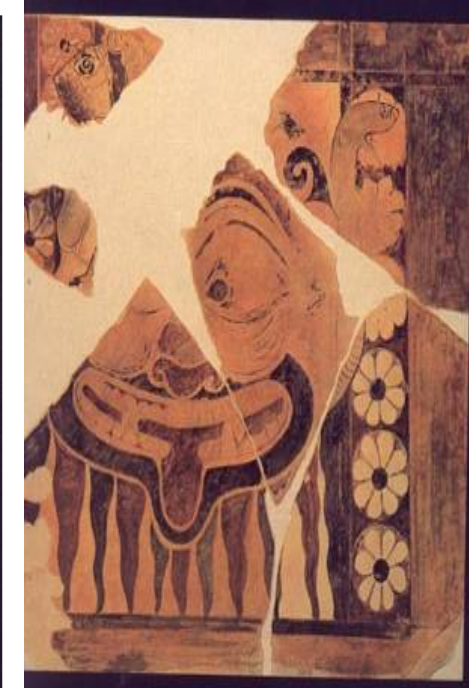
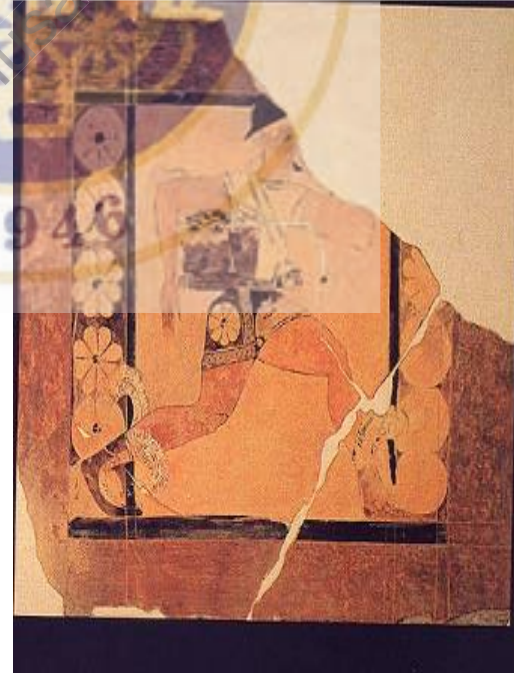
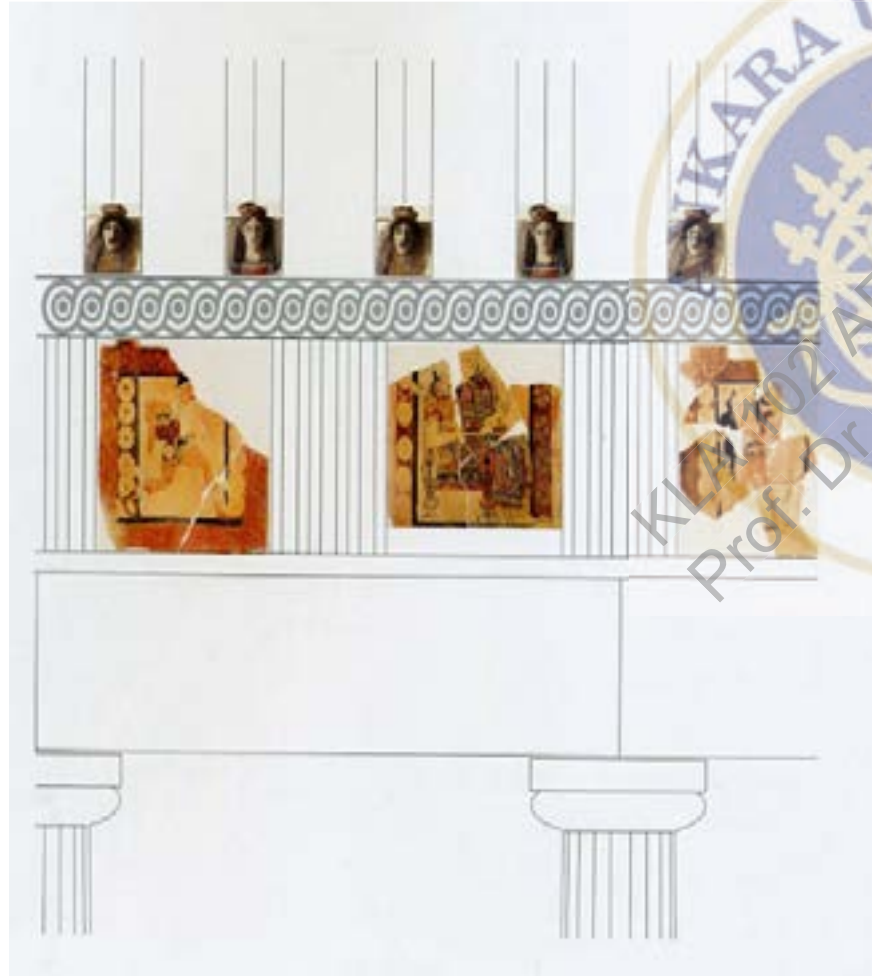
N. Weickenmeier, Theoriebildung zur Genese des Triglyphon – Versuch einer kritischen Bestandsaufnahme. Diss. Darmstadt (1985)

G. Gruben, Griechische Tempel und Heiligtümer⁵ (2001) 33 ff.

Thermos Apollon Tapınağı C (MÖ 625) METOPLAR

ANKARA UNIVERSITY
KLA 102 ARKAI
Prof. Dr. Musa

Mutulus Levhası

Guttae: Damlacık
(3x6 sıra)

PERSEO E LA MEDUSA

ERCOLE E

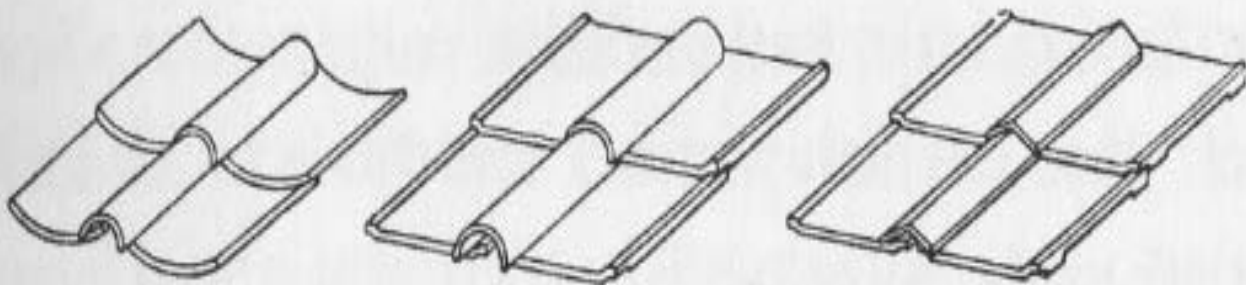
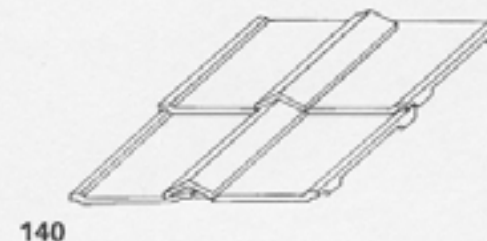
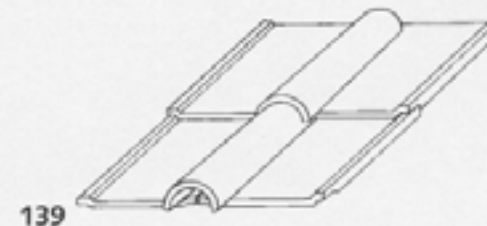
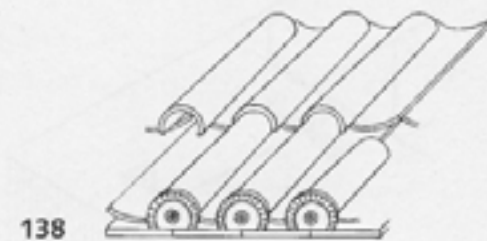
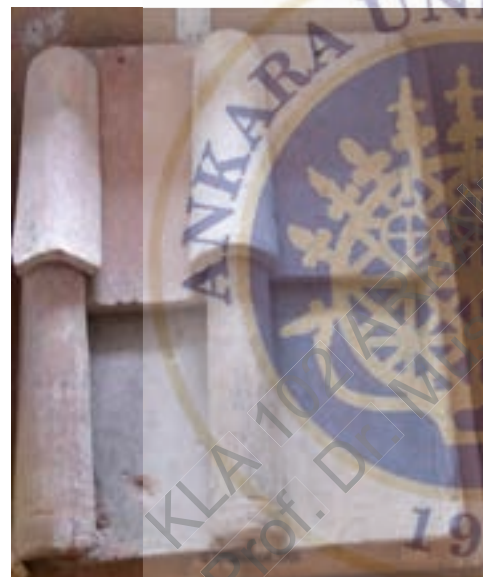
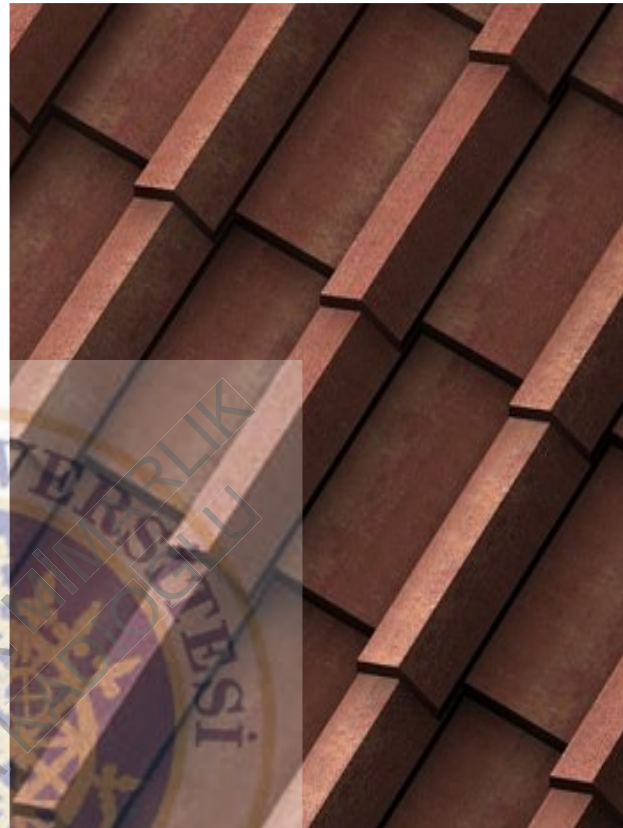
Eleusis, Propylon

Triglif-metop frizi, Selinus Tapınak C (MÖ 6. yüzyıl
ortasından sonra

KORFU (KERKYRA) ARTEMİS TAPINAĞI
(MÖ Geç 7. yüzyıl)
İLK TAŞ YAPI

24 Lakonische,
sizilische und korinthische Dachdeckung

Geison: Çatının başlangıcıdır. Çıkıntı yapan saçak kornişini olup, yatay ve eğimli olmak üzere iki türdür.

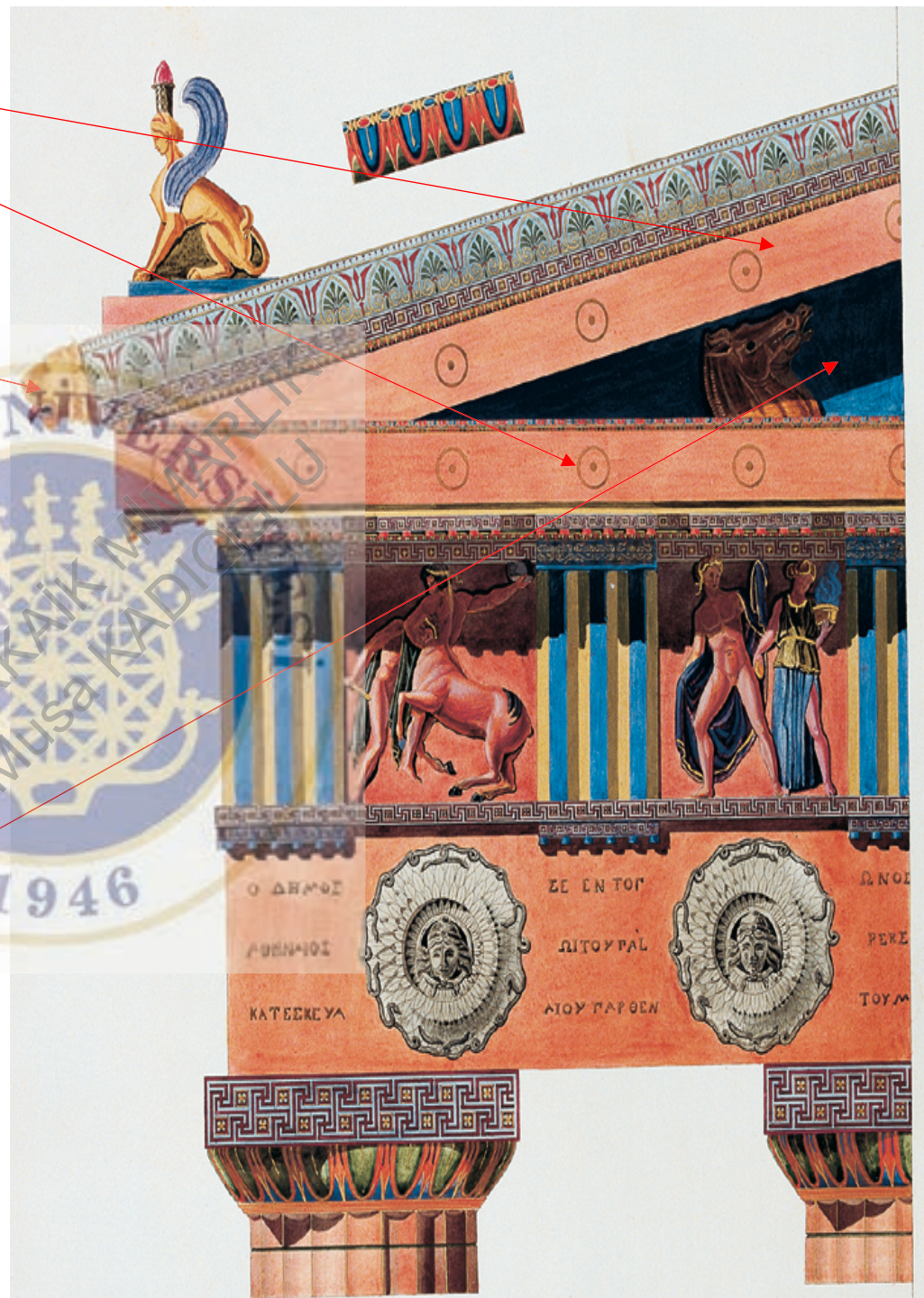
Sima: Yatay geisonun üzerindedir ve yağmur oluğu vazifesini görür.

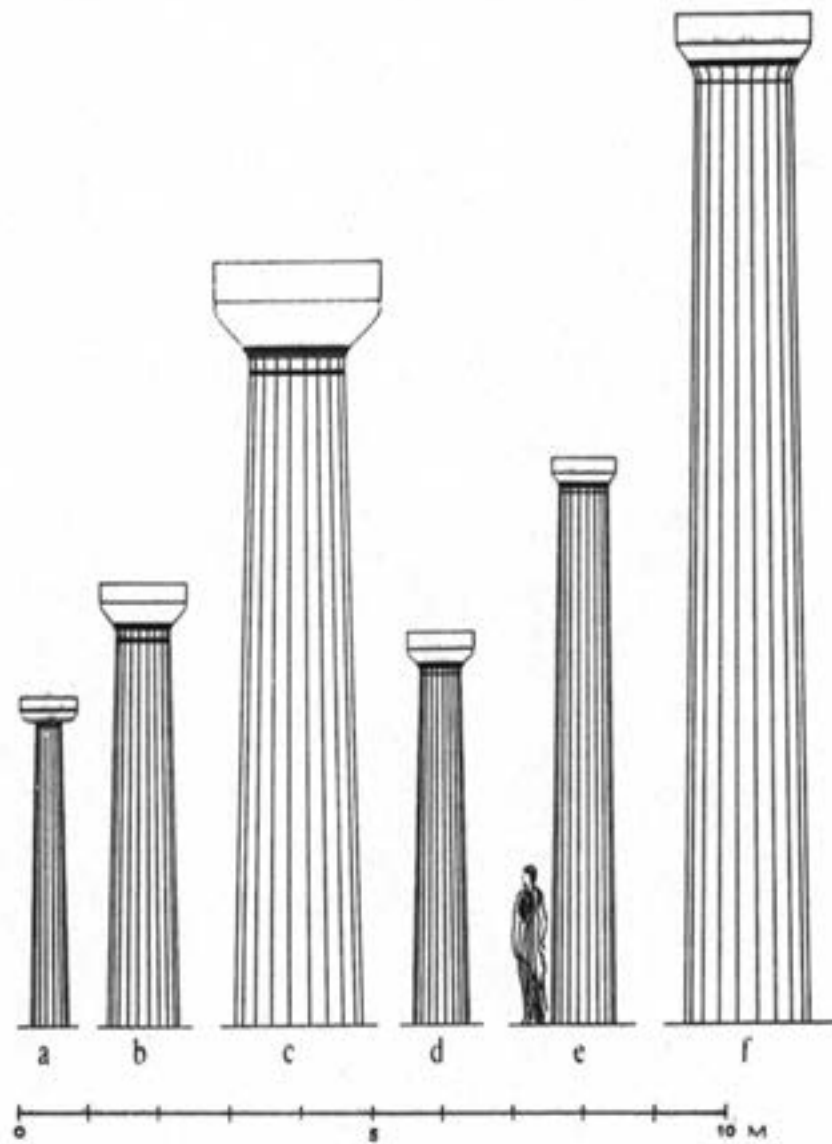
Çörten: Sima'nın üzerinde yağmur suyunu bina duvarından daha uzağa akıtmak için yapılan aslan başı biçimli kısa oluklardır. Sütun akslarına gelen aslan başı çörtenlerin ağzı açık diğerlerinin ki ise kapalıdır (Yalancı-Çörten).

Antefix: Çatılarda ya tepede mahya kiremitleri üzerinde ya da saçak kenarlarındaki kapama kiremitleri üzerinde yer alan genelde "Palmet Bezemeli" süsleme elemanı.

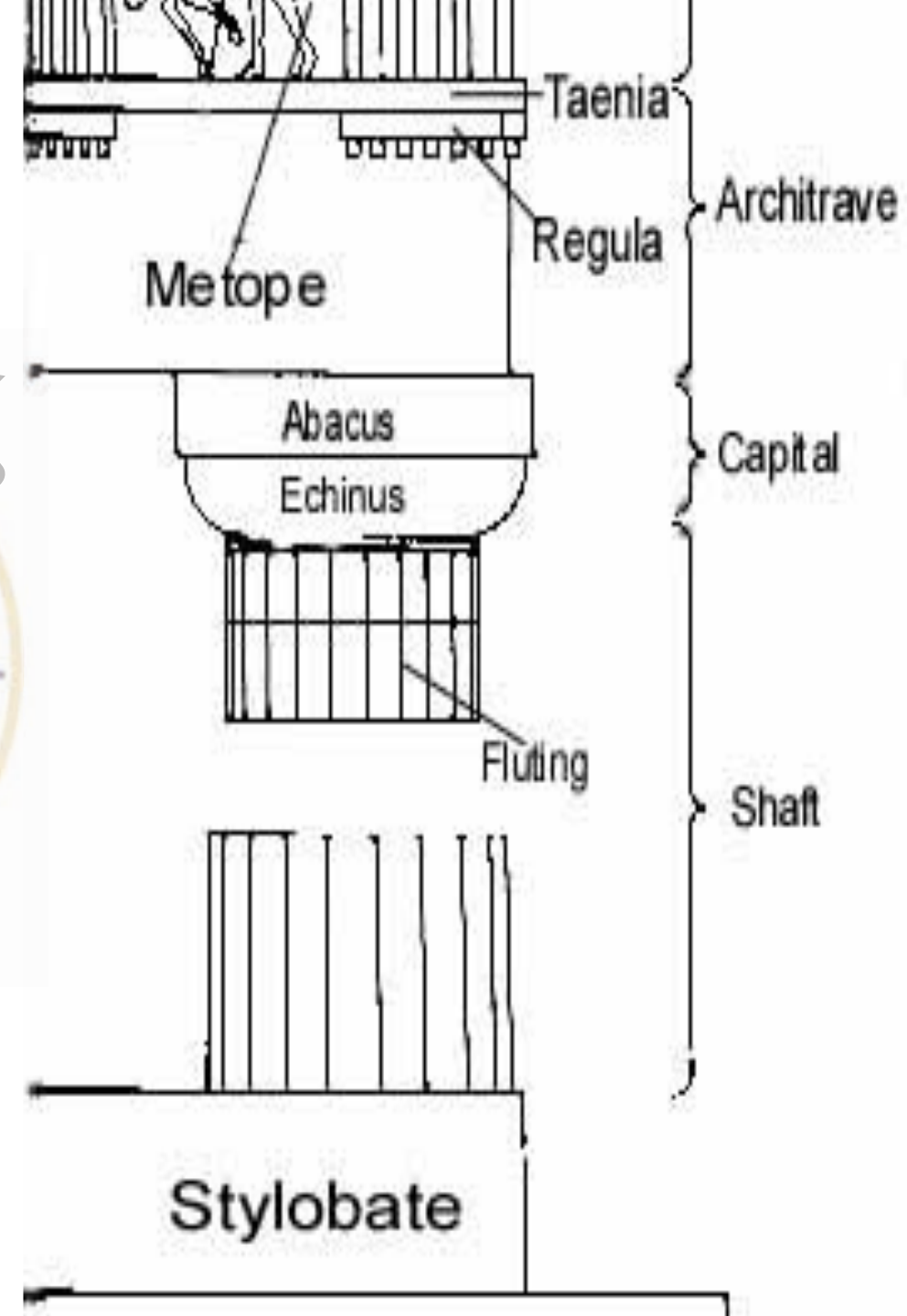
Akroter: Üçgen şekilli alınlığın tepesinde ve iki kenarında yer alan bitkisel, heykel (insan-hayvan) ya da vazo tasvirinde pişmiş toprak veya mermerden yapılmış süsleme elemanı (Tepe ve Köşe Aktoreri)

Tympanon: Tapınağın her iki iki kısa kenarında yer alan ve üçgen alınlıklara verilen isimdir. Tympanon alttan yatay geison ile üstten ise eğimli geison ile çevrilidir. Söz konusu üçgen alınlıklar genelde heykellerle süslüdür.

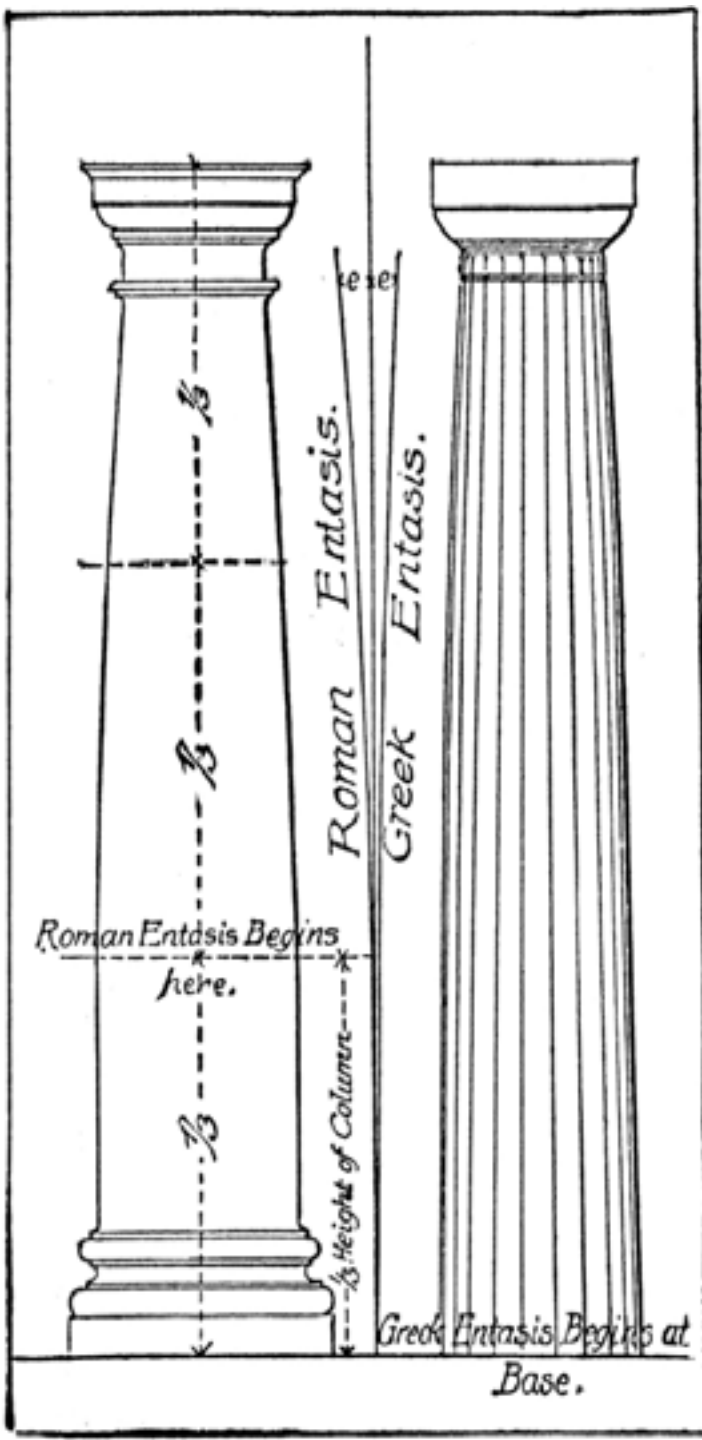

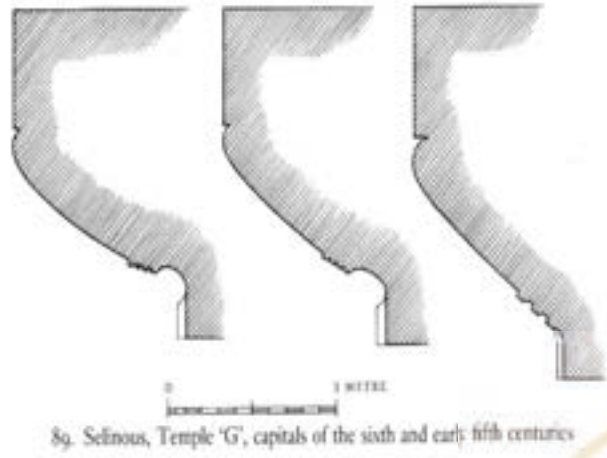

70 Delphi, Gegenüberstellung dorischer Säulen von Bauten des Apollon-Heiligtums (c, d und f) und des Heiligtums der Athena Pronaia (a, b und e) in Delphi. a vom Athena-Tempel I (Anf. 6. Jh. v. Chr.); b vom Athena-Tempel II (um 510 v. Chr.); c vom Apollon-Tempel V (um 525 v. Chr.); d vom Schatzhaus der Athener (nach 507 v. Chr.); e von der Tholos (kurz nach 400 v. Chr.); f vom Apollon-Tempel VI (366–320 v. Chr.)

ENTASIS

89. Selinous, Temple 'G', capitals of the sixth and early fifth centuries

90. Delphi, Temple of Athena Parthena, capital, probably sixth century

91. Delphi, second temple of Athena Parthena, capital, end of the sixth century

92. Delphi, Temple of Athena Parthena, capital, probably late seventh century

93. Paestum, temple of 'Neptune', capital, early or mid fifth century

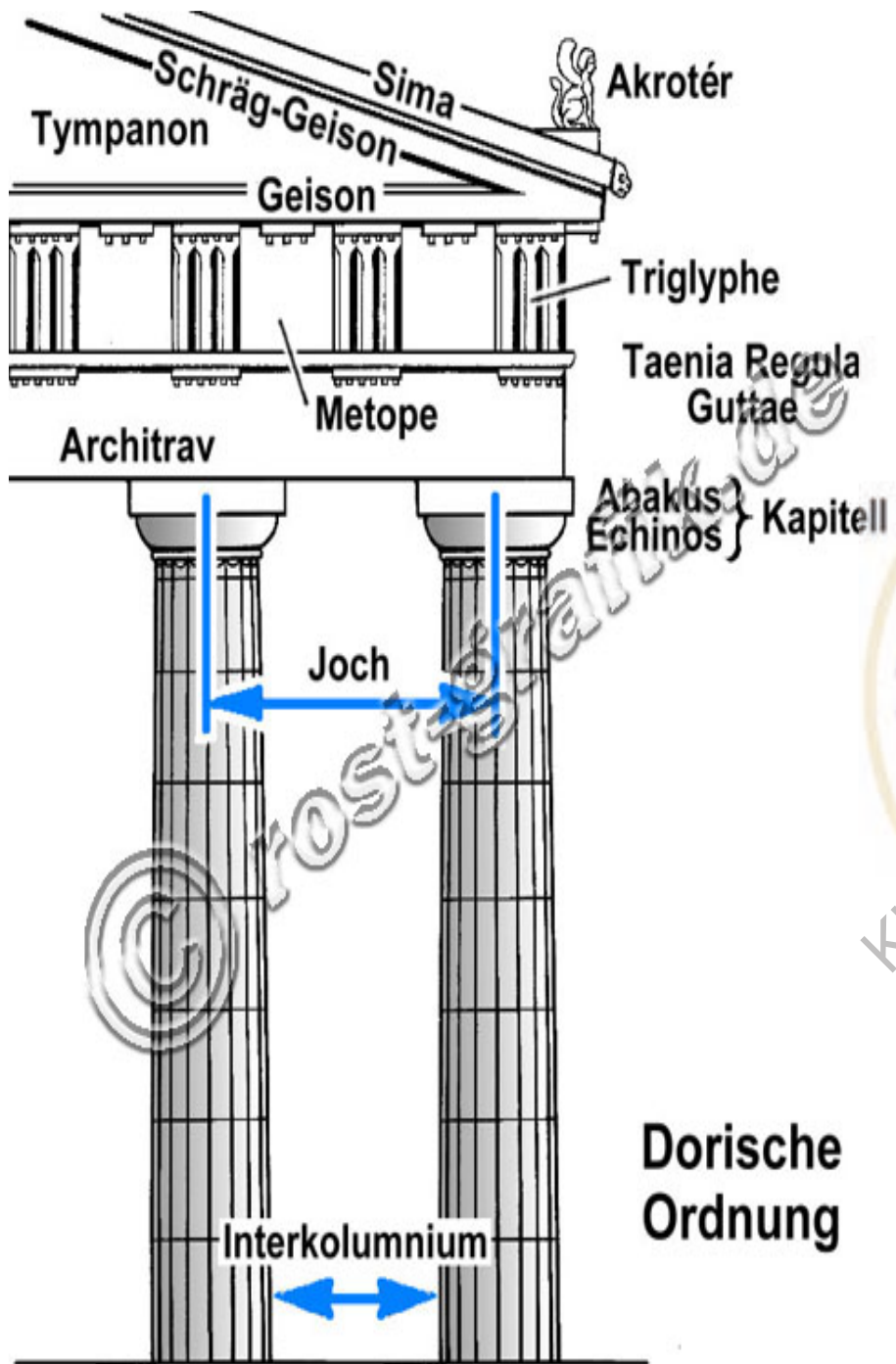

94. Delphi, Siphnian Treasury, capital, mid sixth century

95. Nemea, temple of Zeus, capital and triglyph, late fourth century

MÖ 7.yy sonu ve 6.yy başlarından örneklerde **abakus ve ekhinus yükseklikleri hemen hemen eşittir**. Ekhinus oldukça basık yayvan bir form gösterir. Erken evre sütunlarının ince formu başlıkların çok daha geniş görünmesini sağlamaktadır.

Joch=Boyunduruk: IA : Interaxial : Eksenler
arası mesafe

IC: Intercolumnium: Sütunlar Arası mesafe

Kos (İstanköy) Gymnasion

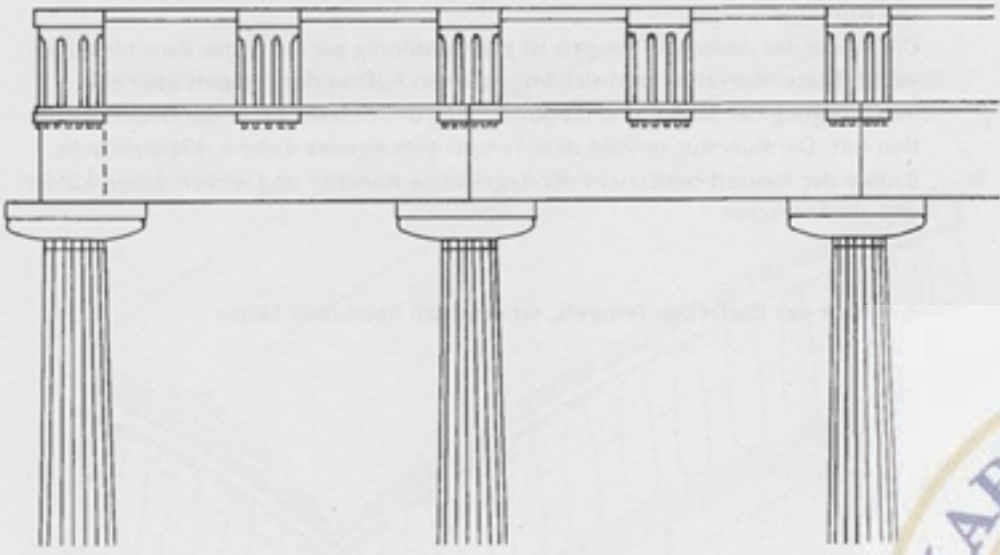

DOR DÜZENİ TRIGLYPH-METOP KÖŞE PROBLEMİ:

Dor köşe problemi Triglyph-Metop-Frizinin iki ilkesi arasındaki çatışmadan doğar.

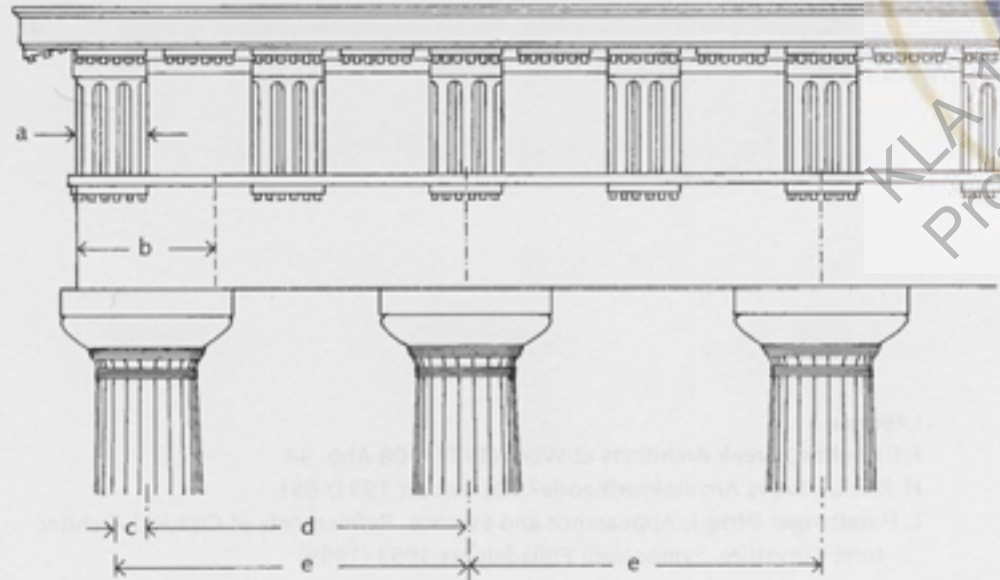
1- Köşede triglif olmalıdır.

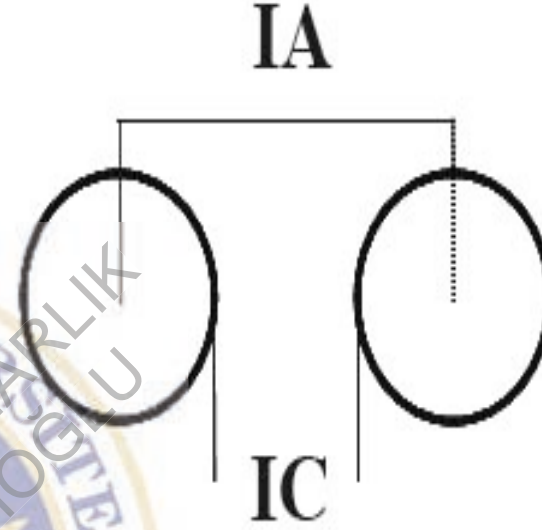
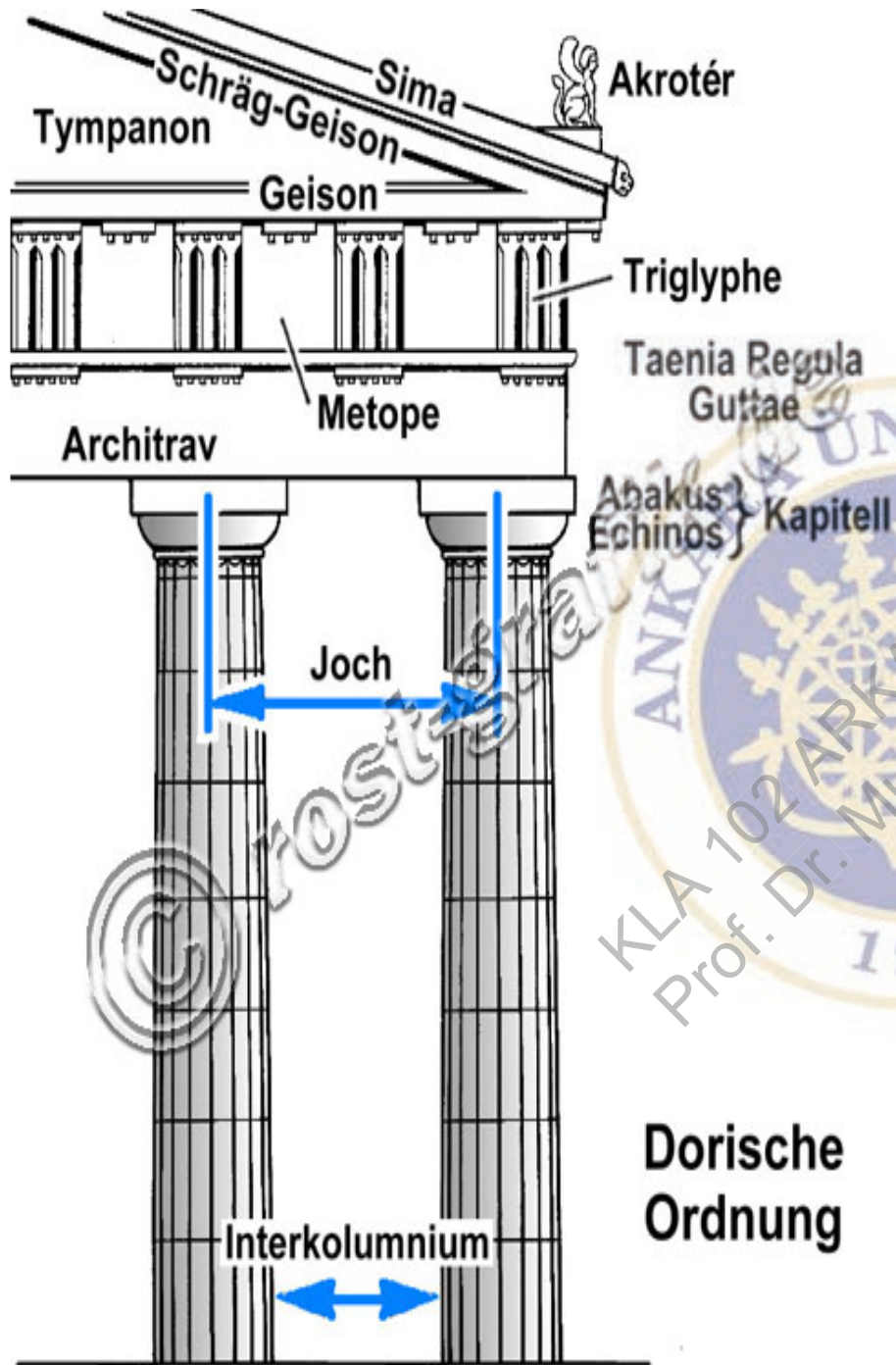
2- Her sütun aksına ve her interkolumnium'a bir triglif gelmelidir.

14

15

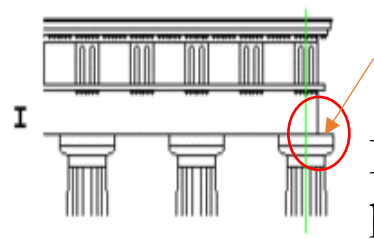
IA : Boyunduruk = IC + IØ (bir çap)

IA : Interaxial : Eksenler arası mesafe

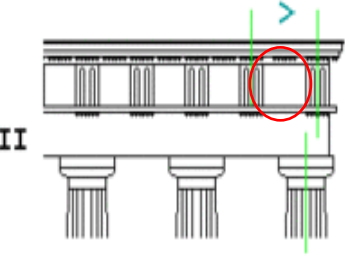
IC: Intercolumnium: Sütunlar Arası mesafe

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
KLA 102 ARKAİK MİMARLIK
Prof. Dr. Musa KADIOĞLU
1948

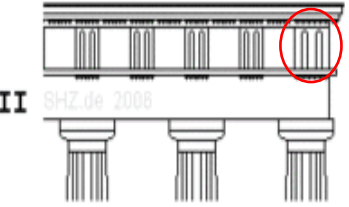
DOR KÖŞE PROBLEMİ ÇÖZÜMLERİ

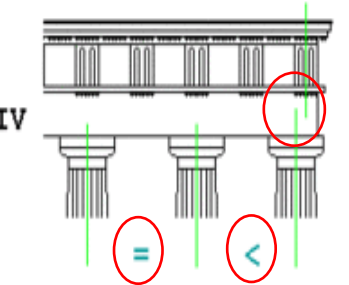
I: Dıştaki sütunların birazcık dışarı alınması: Köşedeki sütunun hafif dışarı taşınması.

II: Başlangıçta daha geniş iki metop kullanımı

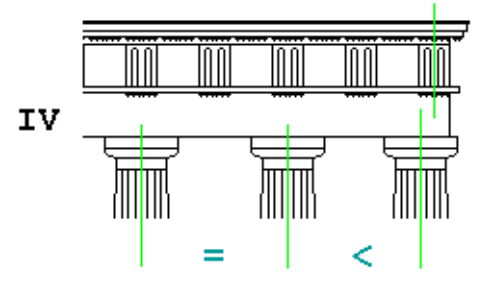
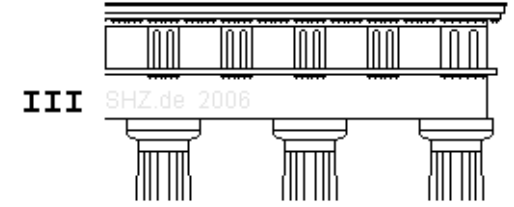
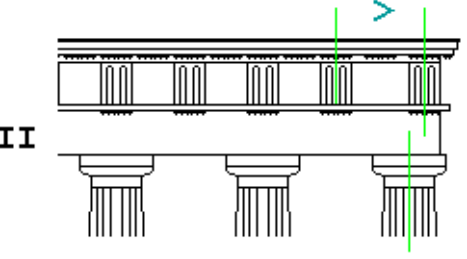
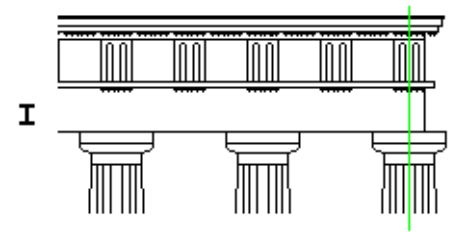
III: Başlangıçta daha geniş iki triglif kullanımı

IV: Başlangıçtaki her iki sütun aksının daraltılması = **Köşe Daralması**: Daha çok tercih edilmiştir. Klasik Dönem'de en yaygın kullanılan köşedeki sütun aralıklarının azaltılması olmuştur **çift sütun daralması**

V: Köşe Triglifi'nin birazcık içeri alınması. Roma Dönemi'nde ise triglif yanında küçük boş bir bölüm bırakılması tercih edilmiştir

DOR DÜZENİ GENEL ÖZELLİKLERİ:

- ✓ Dor düzeninde kaide yoktur. Sütunlar doğrudan doğruya stylobat üzerine oturur, ion ve korinth düzende sütunlar bir kaide üzerinde yükselir.
- ✓ Krepis/krepidoma en çok 4, kanonik olarak 3 basamaktan oluşur.
- ✓ Yapı ince uzun ax3a (Thermum), kanonik ax2a1 (Paestum Athena)
- ✓ Cella üç bölümlüdür. Pronaos, naos ve opisthodomos. Pronaos'taki sütunlar in antis, opisthodomos içe kapalı.
- ✓ Sütun gövdesi yukarı doğru inceler ortası şişkindir (göbek yapar yani entasis vardır). Ancak bu şişkinlik hiçbir zaman alt sütun çapını geçmez.
- ✓ Sütun boynu çoğunlukla başlıkla birlikte işlenmiştir. Başlık erken dönemde çok yayvan bir ekhinusa, MÖ 4. yüzyıldan itibaren gergin ve dik açılı (yaklaşık 45 derece) bir ekhinusa sahip olur
- ✓ Sütunlar erken dönemde **16 ya da 18 yivli, kanonik olarak 20 yivlidir.**
- ✓ Sütun gövdesinin bitiminde 1 den 3'e kadar sütun boynuna geçişi sağlayan yatay halkalar mevcuttur. Bunlara **Hypotrachelion** adı verilir.
- ✓ MÖ 6. yüzyılın başında başlıkların başlangıçları bronzdan ya da taştan yapılmış yaprak desenli halkalara sahipti. Bu halkalar sütun gövdesinden ekhinusa ani geçişi yumuşatmak için kullanılmıştır.